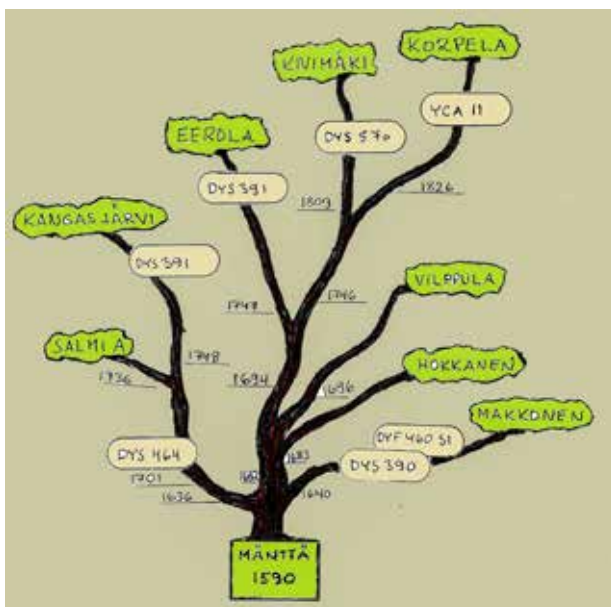
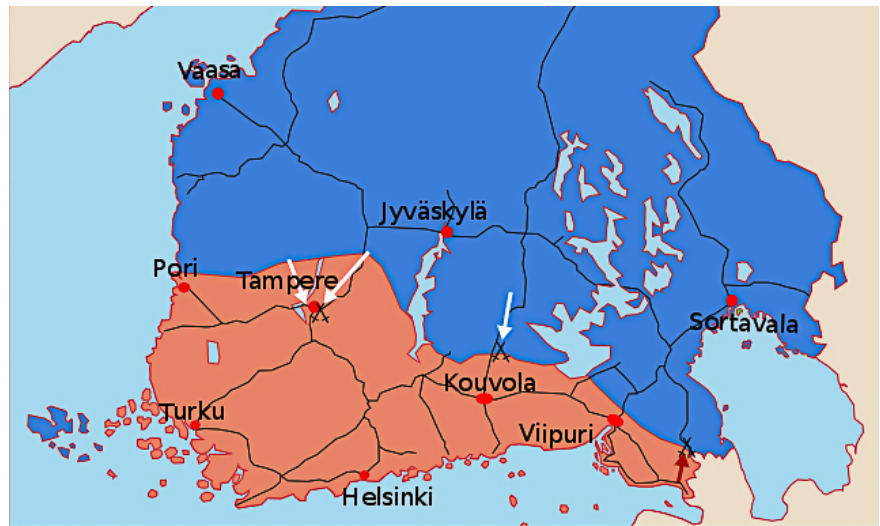

Orpana

1/2018

**Elämää ja
kohtaloita
sadan
vuoden
takaa**

**Aarno yhdisti
kirkonkirjojen ja
DNA -tutkimuksen
tiedot samaan
sukupuuhun**

Tampereen seudun sukututkimusseura

Hallitus (*) ja toimihenkilöt

Puheenjohtaja	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Varapuheenjohtaja ja ohjelma-asiat	Tiina Miettinen*, tiina.miettinen@tamsuku.fi
Sihteeri	Sara Lundén*, p. 050 561 4920, sara.lunden@tamsuku.fi
Talousvastaava	Marja-Terttu Koskinen*, marja-terttu.koskinen@tamsuku.fi
Webmaster ja jäsenasiat	Heikki Nurmi*, p. 044 016 0652, heikki.nurmi@tamsuku.fi
Retket	Tuija Soini, p. 050 534 3882, tuija.soini@tamsuku.fi
Postitustehtävät	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Kirjastonhoitaja	Marja-Leena Kuusi, katso tiedote kirjastosta: www.tamsuku.fi
Julkaisujen ja muun materiaalin tilaukset	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Seuran postiosoite	Tampereen seudun sukututkimusseura ry Mustoontie 174, 36120 Suinula
Seuran sähköpostiosoitteet	Hallituksen jäsenten ja toimihenkilöiden sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@tamsuku.fi
Seuran www-osoite	www.tamsuku.fi
Seuran tiliyhteys	FI03 1146 3007 2090 98
Orpana	Jäsenlehti
Toimittaja	Markku Uusitalo*, p. 050 310 9970, markku.uusitalo@tamsuku.fi
Taitto	Markku Uusitalo*, p. 050 310 9970, markku.uusitalo@tamsuku.fi
Painatus	Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä
Numero	1/2018, julkaisupäivä 2.1.2018, nro 87 vuodesta 1979
ISSN	0359-128X
Etusivu	Kartta commons.wikimedia.org ja Mäntän sukupuu, Raittila
Takasivu	Siiri Uusitalon päiväkirja ja Punaisten hautamuistomerkki Tampere
Ilmestyminen	Kaksi numeroa vuodessa. Syyskuussa 2018 ilmestyvään lehteen tarkoitettu aineisto pitää olla toimituksessa heinäkuussa 2018.
Vastuu sisällöstä	Orpanan kirjoittajat vastaavat tekstiensä sisällöstä ja kuvien käyttöluvista.

Puheenjohtaja

Mitä on vuoden 1918 sisällissodasta voitu oppia?

Jälkiviisaana voi todeta, että sisällissota oli suuri virhe. Sen aloittamisesta oli vastuussa työväenliikkeen radikaali vähemmistö, joka taktikoimalla päätöksenteossa voitti maltillisen enemmistön. Sota tai kapina alkoikin kangerrellen vailla kunnan suunnittelua ja ajatusta seurauksista. Ajateltiin, että se kehittyi omalla painollaan. Kyllähän se kehittyikin, mutta ei ollut enää hallittavissa; pian alkoi esiintyä mielivaltaa ja jopa mielettömyyksiä. Ja varsinkin sodan jälkiselvittelystä tuli erityisen veristä.

Sodan syntymiseen vaikuttivat monet edeltävät tapahtumat, jotka loivat kapinalle otollisen tilanteen. Euroopassa oli meneillään ensimmäinen maailmansota, joka johti samanlaisiin sisällissotiin muissakin maissa. Nykypäivän lukijaa hämmästyttävät ne kuvaukset, kuinka sodan alkamisesta monessa maassa suuresti riemuuttiin. Sotimista pidettiin tuolloin luonnollisena keinona ratkaista valtioiden välisiä asioita. Tosin mieli muuttui sitten kun sodan tuhot olivat ennennäkemättömiä ja sota pitkittyi loputtomasti. Sitä paitsi Suomessakin pidettiin tuolloin terroritekoja ja salamurhia sankaritekoina, kun asia, jota niillä ajettiin, koettiin riittävän tärkeäksi. Tärkeitä ja jopa väistämättömiä tekijöitä sodan syntymiselle olivat yhteiskunnalliset vastakohtaisuudet ja niiden edelleen lietsominen sekä aseistautuminen molemmilla puolilla.

Sovinnon tekijöitä ja sovittelijoita ei pidetty sankareina eivätkä he päässeet vaikuttamaan tapahtumien kulkuun ennen sotaa eikä sen kuluessa. Vasta taisteluiden jälkeen hekin pääsivät päättämään asioista, kuten mm. K. J. Ståhlberg ja Zachris Castren. Tuolloin voitti realismi ja tehtiin tärkeitä yhteiskunnallisia uudistuksia mm. torpparilaki. Ehkä juuri näiden vuoksi jo talvisotaan mennessä oli saavutettu edellytykset elintärkeälle ja laajalle kansalliselle yksimielisyydelle.

Kuitenkin jo sodan alussa tehtiin joillakin paikkakunnilla viisaita päätöksiä. Punainen osapuoli antautui muutaman tykinlaukauksen jälkeen Kuopiossa tai jo alussa sovittiin, ettei taistella ollenkaan (esim. Kajaani). Olisiko Tampereenkin vapautus voitu tehdä vähemmän ihmisuhrein ja ilman, että puoli kaupunkia jouduttiin tuhoamaan?

∞ ∞ ∞

Tämän lehden pääteemana on vuoden 1918 sisällissota, josta on nyt kulunut sata vuotta. Sisältö koostuu niistä jutuista, joita lehdelle on tarjottu. Useimmissa jutuissa on sukututkimuksellinen näkökulma.

Jorma Lappalainen

Torpparin pojasta punakenraaliksi

Antti Lähde

Sukututkimus paljasti vaietun tarinan. Vilppulassa syntynyt torpparipoika Aksel Anttila liittyi punakaartiin ja tuomittiin aseellisista ryöstöistä kymmeneksi vuodeksi kuritushuoneeseen. Hän karkasi Venäjälle, sai siellä monipuolisen sotilaskoulutuksen ja yleni kenraaliksi osallistuen moniin sotiin ja taisteluihin.

Lapsuus- ja nuoruusaika

Aksel Edvard syntyi 26.3.1897 Vilppulassa torppari Mooses Antinpojan ja tämän vaimon Miina Kallentyttären perheeseen. Lapsia syntyi yhteensä kaksitoista, mutta kolme menehtyi jo alle vuoden ikäisenä.

Aksel kävi neljä luokkaa kansakoulua ja rippikoulun. Nuoruus meni kotona maa- ja metsätoissa, missä Aksel oli aina kyselemässä veljeltään Väinöltä, mitä missäkin pellossa kasvaa. Anttilan talo oli omavarainen eikä toimeentulo-ongelmia ollut. Akselilla oli jo nuorena maine toiminnan miehenä.

Vilppulassa sijaitsevan Pohjois-Hämeen puolen vuoden mittaisen maamieskoulun Aksel kävi 1915. Kouluajasta on jäänyt muistiin kokouspöytäkirja, missä Aksel toimi puheenjohtajana ja oli keskusteltu mm. väkijuomain vaikutuksesta seurusteluun tyttöjen kanssa. Aksel totesi ”viinan olevan poisjätettävän, että kyllä tyttöjen kanssa voi muutenkin puhua.”

Koulunkäyntiin sisältyi harjoittelujakso Orivedellä Parpolan tilalla. Vilppulan Osuuskaupan makasiinimiehenä hän oli syksyllä 1916.

Tämän jälkeen Aksel meni valtionrautateiden ylimääräiseksi asemamieheksi Vilppulaan.

Mäntän ja Vilppulan taistelut

20-vuotias Aksel liittyi syyskuussa 1917 punakaartiin vanhempien miesten kehotuksesta saaden palkkaa 450 mk kuussa. Tätä ennen hän oli ollut valkoisten joukkojen hevosten hoitajana veljensä Väinön kanssa.

Hän kävi kotonaan ja sanoi ”minä olen seikkailija ja lähdän nyt”. Mukanaan hänellä oli hiukan rahaa ja Mauser-merkinen pistooli.

Suurlakon aikaan marraskuussa 1917 järjestystä ylläpitivät työväen järjestys- ja punakaartit. Tarkastuksen aikana takavarikoitiin aseita ja kuulusteltiin ihmisiä.

Aksel teki Mäntässä kotitarkastuksia ja asetakavarikkoja. Mäntän tehtaan herroja riisuttiin aseista, jotka otettiin haltuun, vaikka tehtaan työntekijät kieltelivät. He tekivät kotitarkastuksen konttoristien ja tehtaan omistaja Serlachiuksen luona. Mäntän tehtaille tehtiin hyökkäys, joka muistutti jo todellisia sotatilanteita, nuori tehtaan konttoristi Langel surmattiin ja ryöstettiin.

Tästä raivostuneet valkoiset teloittivat useita Mäntän, Vilppulan ja Kolhon punaisia. Taistelut kiihtyivät ja kohdistuivat junien valtaamisiin ja niillä operointiin. Punaiset hyökkäsivät panssarijunan avustamana kohti Vilppulaa tykistön tuella.

Tampereen taistelut

Vilppulan ja Ruoveden rintamien murtuessa Aksel Anttila perääntyi punakaartilaisjoukkojen mukana Tampereelle.

Valkoisten hyökkäys maaliskuussa 1918 Epilän piikkilangoin vahvistettuja punaisten juoksuhautoja

Aksel Anttila
19-vuotiaana

vastaan epäonnistuu. Valkoisten johto on ihmeissään ja joutuvat tekemään uudet suunnitelmat. Samaan aikaan tarjotaan punaisille uutta antautumissopimusta. Yön tullessa punaisia asemiehiä karkaa linjoista ja pyrkii kaupunkiin. Pelko, väsymys ja heikko sotilaallinen koulutus alkavat näkyä.

Virallisten johtajien auktoriteetti vähenee ja karismaattiset miehet nousevat esiin. Lauri Niittynen, joka oli mukana Epilän taisteluissa, muistelee, että Anttilan Akselilla oli sotapäällikön lahjoja jo silloin. Aksel kulki pitkin miehitystä ja sanoi meille, näistä asemista ei sitten pojat lähdetä mihinkään, pirukaan ei meitä täältä noki. Eikä nokkinut ennen kuin muualla repesi.

Vankileiri

Aksel antautui huhtikuussa 1918 Pispalassa ja hänet vietiin lukuisten muiden mukana Kalevankaan vankileirille, mikä sijaitsi hautausmaata vastapäätä olevilla Venäjän armeijan kasarmeilla. Aluksi miehet ja naiset olivat sekaisin, mutta myöhemmin naiset siirrettiin muualle. Vangit kärsivät ahtaudesta, taudeista ja nälästä.

Aksel sai syytteen Mäntässä sodan alussa tehdyistä surmatöistä, joihin hän ei kuitenkaan ollut syyllistynyt. Kuulustelupöytäkirjojen mukaan hän on itkenyt ja katunut syvästi tekojaan ja siksi eräs kuulustelija totesi, ettei näin rehellistä ja vilpittöntä miestä pitäisi rangaista.

Akselia ei teloitettu, mutta hän sai 10 vuoden kuritushuonetuomion aseellisista ryöstöistä, jonka täytäntöönpanoa hän ei jäänyt odottelemaan. Lauri Niittynen mukaan Aksel lähti karkuun Tampereen vankileiriltä yhdessä Uuno Lappalaisen kanssa vankilan huussin ruuman kautta.

Samana yönä joukko muitakin vankeja pakeni. He kävelivät Vilppulaan Akselin kotiin, missä saivat ruokaa ja rahaa. Hyppäsivät tavarajunaan ja pääsivät siinä Vaaasaan sukulaisten luo. Pietarsaaresta mentiin ylitse Ruotsiin ja Norjaan.

Ruotsin kautta Neuvostoliittoon

Elokuussa 1918 Aksel Anttila ja Uuno Lappalainen saapuivat Pietarsaaresta veneellä Ruotsin Uumajaan, missä Aksel oli pari vuotta metsä- ja sahatöissä. Seuraavana keväänä Aksel lähetti siskolleen Amandalle Vilppulaan kortin, missä hän toivotti mukavaa kevättä 1919.

Akselin matka jatkui kesällä 1920 Norjan Narvikiin, mistä hän lähetti taas kortin sisarelleen Amandalle. Kortissa on teksti: Terve täältä ikuisen lumen tuntureilta, saavuin tänä aamuna tänne Norjan pohjoiseen satamaan, josta illalla lähdän jäämerta kohti.

Kansainvälinen sotakoulu

Aksel meni Neuvosto-Venäjälle syksyllä 1920. Armeija tarjosi vieraassa maassa toimeentulon ja tulevaisuuden kielitaidottomalle ja ammattitaidottomalle miehelle. Aksel värväytyi Pietarin kansainväliseen sotakouluun, joka koulutti ulkomaalaisista puna-armeijaan upseereita.

Koulu oli perustettu 1918 Suomen kommunistisen puolueen toimesta ja sieltä valmistui kuuden kuukauden kursseilla päällystöä. Myöhemmin koulu muuttui kolmi-vuotiseksi. Kurssilaisia kutsuttiin kursanteiksi. Sotakoulu oli entisen keisarillisen kadettikoulun tiloissa Vasilin saarella.

Henkilökohtaisina varusteina kursanteilla oli kaksi vaatekertaa ja aseistus. Palvelus alkoi aamulla klo 7 ja päättyi illalla klo 23.

Opetukseen kuului oppitunteja, sotilaallista harjoitusta ja urheilua. Kuri oli kovaa, rangaistus saattoi olla 30 vuorokautta arestia. Isot rikkeet menivät aina sota-oikeuteen. Alkoholia koululle ei saanut tuoda, mutta sitä sai kaupungilta helposti.

Taisteluita ja muita retkiä

Sotakoulaikana Aksel oli mukana kukistamassa Pietarin työläisten lakkoja syksyllä 1920 ja niistä syttyynyttä Kronstadtin linnoituksen sotilaskapinaa maaliskuussa 1921.

Tammikuussa 1922 tuli Pietarista käsky varustaa suksipataljoona, jonka tehtävänä olisi kostaa verilöylyt Rukajärvellä ja Jyskjärvellä. Pääjoukolla alkoi 200 km hiihtomatka Repolaan. Johtajana oli Aksel Anttila. Tämän rankan ja väkivaltaisen retken voitokkaaseen päätökseen saattoivat Aksel ja hänen hurjat miehensä. Kahakka kesti noin puoli tuntia, siinä kaatui viholliselta 5 miestä, joista kaksi upseeria. Vangiksi saatiin 30 miestä, karkuun pääsi muutamia, mm Isontalon Antin pojanpoika. Suksijoukko palasi Saarenpähän, jossa lepäsi kaksi vuorokautta.

Tammikuun lopulla 1922 suksijoukko lähti kohti Pääkönniemeä. Matkalla tuli jo kahakka valkoisten etuvartion kanssa Nokeuksessa. Pääkönniemi oli kuin saarilinnoitus, aukea jää joka puolella. Päätettiin yllätyshyökkäyksestä. Raju taistelu päättyi voittoon, Anttila ja muut suksiretkelle osallistuneet seisoivat lähes täysilukuisena Petroskoin torilla suksineen ja kivääreineen paraatissa, nykyisellä Kirovin aukiolla. Heidät palkittiin Punaisen lipun kunniamerkillä. Lisäksi 65 muuta palkittiin kellolla ja ansiomerkillä.

Vuonna 1923 Pietarin kansainvälinen sotakoulu suoritti kestävyys-hiihdon Lotinanpellosta Pietariin. Matka oli 242 km, se tehtiin

täyspakkauksen ja kompassin kera. Hiihdolle määrättiin 30 suomalais-ta, joista 19 hiihti matkan loppuun. Heidän joukossaan oli Aksel Anttila.

Akselin ollessa 1924 koulun konekiväärikomppanian joukkueenjohtajana, tehtiin koulun komissaarille valitus Akselin alkoholin käytöstä. Aksel oli hypännyt syksyllä 1924 oluttuvan ikkunasta sisään ja pakkottanut pöydässä istuvat työläiset ostamaan itselleen olutta uhaten skandaalilla. Tämän tyyppisiä toilauksia häneltä löytyi enemmänkin.

Vuosina 1927-1929 Aksel toimi komppanianpäällikkönä 20. divisioonan 59. rykmentissä. Akselin kerrottiin olleen hyvin sisukas ja tarmokas tämän retken konekivääriporukan johtajana. Aksel haavoittui Kiimasjärven taistelussa käteen. Hänelle annettiin tästä taistelusta Punaisen Lipun kunniamerkki.

Frunzen akatemia

Sotilasuraansa Aksel jatkoi 1930-1933 maineikkaassa Frunzen akatemiassa Moskovassa. Pääsyvaatimuksena oli parhaimmilla arvosanoilla sotakoulun suorittaminen. Ensimmäisellä kerralla sisäänpääsy ei onnistunut, mutta seuraavana vuonna kokeet menivät loistavasti. Akatemiassa opiskellessaan hänet pantiin opettamaan venäjää ryhmänsä oppilaille.

Akatemian aikana Aksel opetti sotilasaiteita kommunistisessa LVKY:n yliopistossa Leningradissa sekä Lenin-koulussa Moskovassa, missä koulutettiin eri maiden kommunistipuolueiden johtavia työntekijöitä.

Akatemian jälkeen Aksel toimi Petroskoissa Karjalan Erillisen Jääkäriprikaatin tiedusteluosaston päällikkönä aina yksikön lopetta-

Opetusupseeri Aksel Anttila vuonna 1922

miseen saakka. Tiedusteluosasto johti vastuualueensa sotilastiedustelua, myös Suomen vastaista rajatiedustelua.

Espanjan sisällissota

Stalinin suurpuhdistukset olivat pahimmillaan vuonna 1937. Akselin näistä pelasti se, että hänet edellisenä syksynä komennettiin Espanjan sisällissotaan tasavaltaisarmeijan neuvonantajaksi. Hän toimi myös 11. Kansainvälisen esikuntakomentajan apulaisena. Prikaatin komentajat ja sotilaat, jotka taistelivat Anttilan kanssa, arvostivat häntä rohkeudesta ja kyvykkyydestä komentajana. Neuvostovaltio palkitsi Aksel Anttilan uroteoista Espanjassa Leninin kunniamerkillä.

Aksel palveli everstin arvoisena panssarijoukkojen komentajan

Dimitri Pavlovin esikunnassa Madridin rintamalla. Hän osallistui myös henkilökohtaisesti taisteluihin ja haavoittui. Takaisin Neuvostoliittoon Aksel palasi syksyllä 1938, kun tasavaltalaisjohto päätti lähettää kansainväliset apujoukot kotiin.

Terijoen hallitus

Samoihin aikoihin, kun kuuluisat Mainilan laukaukset ammuttiin marraskuussa 1939, kytki Otto Ville Kuusinen Aksel Anttilan suunnitelmiinsa liittyen Terijoen hallitukseen, mitä oli suunniteltu jo marraskuussa 1939, jolloin Kuusinen kävi useaan otteeseen Kremlissä. Aksel Anttila kävi myös 17.11.1939 Stalinin luona Kremlissä. Akselista tehtiin Terijoen hallituksen sotaministeri. Armeijakunnan esikunta siirtyi myös Terijoelle. Talvisota päättyi maaliskuussa 1940 ja pari viikkoa myöhemmin armeijakunta lakkautettiin. Ensimmäistä ja viimeistä Kuusisen armeijan paraatia 18.3. 1940 johti Aksel Anttila.

Välirauhan aika

G.N. Kuprijanov kirjoittaa:” Maaliskuun lopulla 1940 Stalinin luona järjestettiin neuvottelu, johon osallistuivat K.E. Vorosilov, A.A. Zhdanov, Suomen Kansanarmeijan ensimmäisen armeijakunnan komentaja Aksel Anttila ja minä”.

Anttila pyysi Staliniä sallimaan suomalais-karjalaisen divisioonan perustamisen. Näin se ei sopinut Stalinille, vaan muodostettiin suomen sukuisista ja muista tavallinen 71. tarkka-ampujadivisioona, ja toimikoon divisioona teillä siellä Karjalassa, sanoi Stalin.

Näihin aikoihin Aksel kirjoitti velipojalle ja sisarilleen 10 vuoden tauon jälkeen. Sisarelleen Katrille Aksel kirjoitti lokakuussa 1940 ja kertoi olevansa Mustameren

rannalla, mutta kirjeet kirjoitettava entisellä osoitteella.

Kansanedustaja

Sotilasuran ohella Aksel Anttila toimi myös kansanedustajana. Keväällä 1940 hänet valittiin Karjalais-Suomalaisen Neuvostotasavallan korkeimman neuvoston jäseneksi Repolan aluepiirissä.

Moskovan radion ohjelmassa 20.6.1940 kello 20.35 mainittiin, että Karjalais-Suomalaisen Neuvostoliittotasavallan Korkeimpaan Neuvostoon valittiin mm. seuraavat suomalaiset: Aksel Anttila jne...

Jatkosota

Moskovassa maaliskuussa 1940 tehty talvisodan rauhansopimus ei pitänyt ja alkoi jatkosota. Akselin palvelus jatkui puna-armeijassa.

Jatkosodan alkaessa hänestä tuli 7. Armeijan alaisen 71. Divisioonan varakomentaja. Akseli toimi kesällä 1941 myös armeijan komentajan apulaisena Saksan vastaisella rintamalla, mutta sai pian siirron Karjalaan pohjoisen rintaman varakomentajaksi. Tämän komennuksen jälkeen tehtävät olivat paljolti sotilashallinnollisia.

Joulukuussa 1943 Aksel sai komennuksen Vladimiriin 43. jalkaväkiprikaatin komentajaksi.

Maailmansodan loppuvaiheet

Heinäkuussa 1944 Aksel suoritti sotilaskatemiain korkeimman täydennyskurssin Voroshilovin yleisesikunta-akatemiassa. Rintamapalvelus jatkui. Heinäkuussa 1944 hän oli 1. Baltian rintaman, 22. kaartin tarkka-ampuja armeijakunnan apulaiskomentajana Breslau-Daugapils linjalla länsirintamalla.

Marraskuussa 1944 hänelle luovutettiin 1. luokan Isänmaallisen Sodan kunniamerkki. Perusteluissa mainittiin esiintyminen taistelussa pätevänä, rohkeana, päättäväisenä ja pelottomana kenraalina.

Aksel eteni huhtikuussa 1945 jalkaväkidivisioonan komentajana marsalkka Zukovin Seelowin kukkuloille Valko-Venäjällä, josta vappuna 1945 Berliiniin.

Kesäkuussa 1945 pidettiin Moskovassa suuri valtiopäivän paraati ja vastaava pidettiin syyskuussa 1945 Berliinissä. Aksel komennettiin 4. kaartin Brandenburgilaisen armeijakunnan komentajan sijaiseksi.

Sotien jälkeen Aksel erosi puna-armeijasta, koska hänellä ei ollut enää ylenemismahdollisuuksia vähemmistökansallisuuteen kuuluvana. Hän siirtyi reserviin syksyllä 1945.

Vuonna 1945 Aksel lähetti viimeisen kirjeensä Vilppulaan, jossa

Aksel ja Marina

kertoi eroamisestaan armeijasta ja samalla kysyi isästään, joka oli kuollut jo 1938. Aksel ei käynyt koskaan entisessä kotimaassaan.

Eläkepäiviään hän vietti Moskovassa, missä kuoli 55-vuotiaana 11. 3.1953.

Hän oli kaksi kertaa naimisissa, mutta lapsia ei hänellä ollut. Aksel Anttila on haudattu Moskovaan Pjatsnitskoben hautausmaalle. Viereessä lepää vaimo Marina.

Lähdeaineisto:

Artikkelin teksti perustuu Antti Lähteen omiin tutkimuksiin ja Hannu Anttilan ja Ville Kaarnakarin vuonna 2015 julkaisemaan kirjaan otsikolla Torpparinpojasta Punakenraaliksi.

Kirjan kirjoittaminen on saanut alkunsa sukututkimuksesta, missä tuli esille suvun jäsenen unohduksissa ollut tarina.

Kirjassa käydään läpi Aksel Anttilan monivaiheiset ja värikkäät elämänvaiheet.

Suomesta ja Venäjältä on sukututkimusta varten hankittu asiakirjoja. Sukulaisilta on saatu kirjeitä ja kortteja. Lisäksi kirjan tekijät ovat käyneet useampaan kertaan tutkimassa arkistoja Suomessa ja Venäjällä.

Tekstiä täydentää monien aikalaisten Aksel Anttilaan liittyvät kommentit ja tarinat.

Aksel Anttilan sotilasuran huipentumana voidaan pitää tilaisuutta, missä hän ympärysvaltioiden päämiesten kanssa Berliinissä vuonna 1945 juhlistaa voittoa Saksasta ja Hitleristä.

Kenraali Aksel Anttila Berliinissä 1945

Anttilan ja Kaarnakarin kirjassa on kuva, missä maailman sen hetken tärkeimpien johtajien eli Venäjän Stalinin, Amerikan Trumanin ja Englannin Churchillin takana näkyy Aksel Anttilan kasvot.

Teksti ja kuvat:
Antti Lähde

Faktaruutu

Suomessa vuonna 1918 käydyn sisällissodan jälkeen hävinneellä puolella toimineiden henkilöiden tuomitseminen annettiin erityisten tuomioistuinten, valtiorikosoikeuksien tehtäväksi.

Vuoden 1918 tapahtumiin liittyvät valtiorikosoikeuden aktit eli alkuperäiset kuulustelu- ja tuomio-päätösasiakirjat löytyvät nykyään digitoituina Kansallisarkiston sivuilta.

Aksel Anttilaa koskevat asiakirjat löytyvät osoitteesta: <http://digi.narc.fi/digi/slistaus.ka?ay=7918>

Rantasen sisarusten traaginen kohtalo

Raija Kannisto

Sukujuuret Ylöjärvellä

Emmanuel Matinpoika, syntynyt 1832 ja hänen vaimonsa Johanna Antintytär, syntynyt 1834 asuivat Ylöjärvellä, missä heidän sukunsa oli asunut ainakin 1700-luvulta lähtien. Aluksi he kiertelivät eri taloissa piikana ja renkinä, myöhemmin he olivat torppareina. Pisimpään he olivat Loilan talon Rajalan torpparina ja käyttivät sukunimeä Rajala. Heille syntyi 11 lasta, neljä tyttöä ja seitsemän poikaa, joista neljä kuoli lapsena. Aikuistuneet lapset ottivat sukunimekseen Rantanen ja useimmat muuttivat asumaan Tampereelle tai Pirkkalaan (Pispalaan).

Yksi pojista oli Anton, joka syntyi Ylöjärven Loilan talon Rajalan torpassa 1866 perheen 7/11 lapsena. 16-vuotiaana 1882 hän muutti Hämeenkyröön rengiksi ja 1883 hän siirtyi Mahnalan Miहारin Kauppilaan rengiksi lampuuti Kaarle Juhanpojalle, josta talosta löysi tulevan vaimonsa Matildan.

Anton muutti yksin 5.11.1888 Tampereelle ja edelleen 25.11.1889 yksin Pirkkalaan eli Hyhkyy Simolan tilan itselliseksi. Anton vihittiin 28.12.1889 Hämeenkyrössä Matilda Kaarlentyttären kanssa ja vaimo muutti Pirkkalan Simolaan 29.1.1890. Anton ja Matilda saivat yksitoista lasta, 7 poikaa ja

4 tyttöä, joista neljä kuoli pienessä. Anton Rantanen oli mieheni isoäidin eno.

Antonista tuli MallasRantanen

Anton teki vuokravälikirjan 1.9.1888 Wilhelm Simolan kanssa tonttimaasta Pirkkalan kunnassa Pispalassa Porin radan pohjoispuolella ja rakensi tontille kaksi asuintaloa, joiden vuokratuloilla hän vaurastui. Hän myi 1.5.1907 talot ja niiden tonttimaiden vuokraoikeudet vastaperustetulle Asunto-Osuuskunnalle. Sen jälkeen Anton osti Näsijärven rannalta, Pispalan Rantakylän länsilaidalta rantatontin mallastehdasta varten. Rantaan tehtiin oma laivalaituri, Rantasen möljä ja tehtaalla oli oma tuulimylly. Tehdas aloitti toimintansa 1908. Alkujaan vaatimaton mallastamo laajeni nopeasti tehtaaksi ja Anton Rantasesta tuli arvostettu mallastehtailija. Vuonna 1905 hän kuului 15:n eniten veroja maksaneen hyhkyläisen joukkoon. Anton kuoli 49-vuotiaana keuhkokuumeeseen 31.1.1915. Vaimo Matilda ei jatkanut kauaa mallas-tehtaan toimintaa, vaan myi 1920 tehdaskiinteistön ja sen yhteydessä olleen asuintalon tehtailija Paasikoskelle. Matilda muutti 1920 Orivedelle kolmen nuorimman lapsensa kanssa.

Lapset liittyivät Pispalan punakaartiin

Antonin ja Matildan lapsista Kalle, Verner ja Saima liittyivät Pispalan punakaartiin, joka perustettiin marraskuussa 1917.

Huhtikuussa 1918 Verner Alfred oli 25-vuotias, Kalle Vihtori 23-vuotias ja Saima Josefiina 18-vuotias.

Suomen Sotasurmat 1914-1922 tiedoston mukaan Kalle oli punakaartin osaston päällikkö, ammatti työmies, Verner plutoonapäällikkö ja työmies sekä Saima sotilas, ammattia ei merkittynä. Kaikkien kohdalla on merkintä aseennostasta.

Huhtikuun alkupuolella Tampereella punaiset olivat menettämässä valta-asemaansa ja 6.4 he antautuivat ja valkoiset saivat Tampereen valtaansa. Vähän ennen tätä sekä punaisten päällystö että miehistö teki omia ratkaisujaan paikalleen jäämisen tai ulosmurtautumisen suhteen. Niinpä huhtikuun 4. päivänä punaisten joukko lähti Pyhäjärveä myöten Vesilahden suuntaan pakomatalle. Verner Rantanen oli loukannut jalkansa, joten hän päätti jäädä ja mennä samana 4. päivänä illalla ”maan alle” yhdessä veljiensä Kallen ja Paavon kanssa; Paavo oli vasta 13-vuotias.

Mukaan tuli myös Saima-sisaren sulhanen Taavetti (David) Anttila, joka oli Pispalan työväenyhdistyksen rahastonhoitaja.

David (Taavetti) Anttila oli syntynyt 1.1.1890 ja huhtikuussa 1918 hän oli 28-vuotias.

25-vuotias Verner oli naimaton, mutta hänen morsiamensa Hulda odotti lasta. 23-vuotias Kalle oli naimisissa ja hänellä oli 1 v 3 kk ikäinen tytär. Saima oli 17-vuotias, naimaton, mutta seurusteli Taavetti Anttilan kanssa.

Hämeen lentävä ratsuosasto

Tampereen valtausta seuranneina päivinä valkoinen armeija ryhtyi soveltamaan sotatilasäädöksiä. Asetettiin useita kenttäoikeuksia, jotka ryhtyivät käymään nopeassa tempossa punakaartilaisia läpi.

Tampereen komendantti, kapteeni G. A. Finnen alaisuuteen perustettiin myös erikoisjoukkoja, jotka olivat valmiita nopeaan toimintaan. Nämä toimivat laajennetuina valtuuksin. Huhtikuun 15. päivästä lähtien kaupungin ympäristön puhdistukseen osallistui maisteri Hugo Lövgrenin johtama Hämeen lentä-

vä ratsuosasto. Lövgren määrättiin Pispalan komendantiksi. Pispalan kenttäoikeus kokoontui Pispalan palokunnantalolla.

Piiloutuminen Mallastehtaan kellariin

Rantasen veljekset ja Taavetti Anttila piiloutuivat mallastehtaan kellariin. Verner piti päiväkirjaa, johon hän kirjasi tapahtumia ja tunnelmiaan:

”Meitä oli neljä miestä Kalle, Paavo, Taavetti ja minä. Meillä on maanalainen pakopaikka, johon me menemme ja johon menosta ei muilla kuin äidillä ja Huldalla ole tietoa... Kun aika tuli lähelle 9 jätimme kaikki hyvästi ja painuimme tavaroinemme maan alle... muonaksi meille tuli 200 kpl säilykerasiaa joita Santalahdesta haettiin ja säkillinen leipää. Saa nähdä miten tulemme lopettamaan tämän.”

Valkoisen vallan ensimmäiset päivät nelikko vietti aikaansa enimmäkseen nukkumalla. Arkirutiinien hoitaminen tuotti kuitenkin vaikeuksia. Esimerkiksi tarpeet piti tehdä viiden litran kannuun. Joinain öinä miehet uskaltautuivat jaloittelemaan ja käymään koto-

nakin. Rantasen perhe toi aamuin illoin miehille kahvia ja erilaista syötävää.

Verner kantoi jatkuvasti huolta morsiamensa Huldan raskaudesta. Huldan synnytyksen aika tulikin ja hän meni synnytyslaitokselle 15. huhtikuuta ja hän sai tyttären. Miesten huolet kuitenkin lisääntyivät, sillä valkoiset kävivät jatkuvasti Rantasella kyselemässä äidiltä pojista. Myös toimettomuus alkoi käydä miehille raskaaksi. 16. päivänä huhtikuuta Verner kirjoitti piileskelijöiden alkaneen kutoa aikansa kuluksi kalanpyydyksiä.

Piileskelijät elivät jatkuvassa paljastumisen pelossa. Vilustuneina heitä yskitti, mutta sen ääni pyrittiin peittämään laittamalla suun eteen säkkikangasta.

Paljastuminen ja tuomiot

Lövgrenin johtama Hämeen lentävä ratsuosasto teki etsintöjä punaisten taloissa ja tutki ne kellarista vinttiin. 22.4.1918 komendantti Finne antoi määräyksen ”Pispalan Herra Komendantille”

Pispalan palokunnan talo, tanssisalin ikkunat, joiden edessä Rantasen sisarukset ammuttiin 22.4.1918

Kuva: www.pispala.fi

Saima Rantanen
S. 1900. Ammuttu.

Verner Rantanen,
Pispalasta. S. 1893.
Ammuttu Pispalassa
22. 4. -18.

Kalle Rantanen,
Pispalasta. Am-
muttu Pispalassa
22. 4. -18.

Rantasen sisarukset,
Saima, Verner ja Kalle

Lähde: www.pispala.fi

mennä tutkimaan ”Mallasrantasen” asunto ympäristöineen, ilmeisesti ilmiannon johdosta. Siten löydettiin Mallastehtaan kellariin piiloutuneet Verner, tämän veljet Kalle ja Paavo sekä Saiman sulhanen Taavetti Anttila. Myös Saima löytyi, hän oli ilmeisesti viemässä ruokaa veljiensä piilopaikkaan.

Vernerin viimeinen päiväkirjamerkintä on tehty 21. huhtikuuta, jolloin muistivihko tuli täyteen ja seuraavana päivänä he sitten paljastuivat. Vernerin päiväkirja jäi valkoisille ja sitä säilytetään nyt Kansallisarkistossa.

Joukko vietiin heti Pispalan palokunnantalolle (VPK:n talo) ja kuulustelut pantiin saman tien käyntiin. VPK:n talossa kokoontui kuusimiehinen esikunta. Yleensä kuulusteluissa kirjattiin pidätetyn nimi, muutamalla sanalla se, mitä tämä oli tehnyt ja se, mitä henkilölle tulisi tapahtumaan. Pispalassa pidettyjen kuulustelujen pöytäkirjoja ei kuitenkaan ole säilynyt. Kun niitä Lövgreniltä myöhemmin kaivattiin, vastasi hän:

”...silloin kun siellä alettiin tutkimuksia toimittaa, ei vielä ollut mitään määrättyjä kaavoja minkä mukaan niitä tutkittiin. Suullisen kuulustelun perustella tehtiin lyhyempiä muistiinpanoja, jotka on merkityt ... vankiluetteloon”.

Pispalan palokunnantalolla ammuttiin kuulustelupäivänä 22. päivänä

huhtikuuta Kalle, Verner ja Saima Rantanen sekä Taavetti Anttila. Veljiensä kanssa piileskellyt Paavo säästy, todennäköisesti nuoresta iästä johtuen, sillä hän täytti 14 vuotta vasta kesällä 1918.

Lövgren kirjasi tapahtuman näin: ”*Hämeen Lentävän Ratsuosaston majoituspaikka oli Pispalassa. Siellä jouduimme hakemaan esille Rantanen-nimisen punakaartilaisperheen, josta kaksi poikaa ja tytär ammuttiin Pispalan V.P.K. talon pihalla. Perheen nuorin, 16-vuotias tyttö piiskattiin.*”

Lisäksi Lövgren lähetti Tampereen komendantti G. A. Finnelle ilmoituksen: ”*Mallasrantasen asunto on omasta aloitteestamme tutkittu, erittäin hyvillä tuloksilla mm: 4 hyvin aseistettua roistoa (haulikot, kiväärit, pistoolit) Dynamiittia. Päiväkirjoja, joista usealta vuodelta päivittäiset selonteot toiminnastaan, punakaartista, piirityksestä, ym. aina t.k. 22 päivään asti, jolloin roistot tavattiin. Kenraali Mannerheimin julistuksen mukaan saivat he tuomionsa.*”

Valkoiset perustelivat ampumista muun muassa kätkeyillä aseilla, mutta päiväkirjan merkinnät eivät viittaa erityisen sotilaalliseen toimintaan. Lisäksi piileskelijöiden väitettiin antaneen valomerkkejä järven toiselle puolelle. Heidän hallustaan löydettiin epäilyttävän paljon varastetuksi väitettyä

tavaraa ja aseita. Tämä on voinut ratkaista kenttöoikeudessa heidän kohtalonsa.

Piileskelijät teloitettiin VPK:n talon ikkunoiden eteen. Paikalla ollut nuori tyttö määrättiin siivoamaan verijälkiä, jonka seurauksena tämä sekosi ja joutui koko kesäksi Pitkäniemen mielisairaalaan.

Pispalalainen Rauha Sand kertoi muistelmissaan: *Saimin paras tyttöystävä oli seurannut tapahtumia. Hänet komennettiin siivoamaan jälkiä pois seinästä. Sen seurauksena oli, että hän menetti järkensä ja joutui mielisairaalaan.*

Erään arvion mukaan punakaartilaisien ampuminen olisi sodan jälkiselvittelyissä jotenkin ymmärretty, mutta naisen teloittaminen loukkasi pispalalaisten oikeudentuntoa. Eräs henkilö kirjoitti, että

”*Se Rantasen lasten teloitus ja verijälkien siivous on todellinen tapaus*”.

Lauri Viita kertoo myös hieman muokattuna Rantasten kohtalosta kirjassaan Moreeni. Viidan perheen kanssa sen tapahtumilla ei ole mitään tekemistä. Viidat ja Rantaset eivät olleet mitenkään läheisiä, mutta tunsivat toki toisensa, kuten kaikki sen ajan Pispalassa. Lauri Viita siis vain käytti tietämänsä traagista tapausta Moreenin tekstissä.

Rantasten teloituksista on kerrottu monissa Tampereen vuoden 1918 tapahtumia koskevissa lähteissä. Pispala.fi -sivuilla oli Pispalan Työväenyhdistyksen maksama kuolinilmoitus pispalalaisista kuolleista. Se julkaistiin 26.7.1919 eli yli vuosi kuoleman jälkeen. Saiman lisäksi joukossa oli vain yksi toinen nainen.

Rantasen sisaruksia koskeva teksti ja kuvat löytyvät osoitteesta <http://www.pispala.fi/historia/punainenpispala/1910/valokuvat1910.php?id=8&id2=21>

Lähteet

Helenius Kyllikki. Hyhky hyvä kylä. Hyhkyn kaupunginosakirja. 2003.

Malmi Timo, Järvelä Ari. Tampere tullessa 1918. 2008.

Pirkkalan, Tampereen ja Ylöjärven seurakuntien kirkonkirjat

Pirkkalan henkikirjat 1905.

Sand Rauha: Tätä Pispala oli minulle. Muistelmani. Toim. Kirsti Salo. 2001

Suomen sotasurmat 1914-1922. Vuosina 1914-1922 surmansa saaneiden nimitiedosto.

Tikka Marko. Kenttäoikeudet. 2004.

Tampere 1918. Toimittanut Tuomas Hoppu. 1913.

http://www.pispala.fi/historia/punainenpispala/1910/rantasen_sisarukset.php?id=8&id2=19

http://www.palasuomenhistoriaa.net/?Suomen_historian_k%E4%E4nnekohtia:-Sis%E4llissota_1918_ja_Suomen_armeijan_synty:Punakaartit_ja_suojeluskunnat_-_kaksi_armeijaa

https://fi.wikipedia.org/wiki/Tampereen_taistelu#cite_note-45

Vuosikokous 6.2.2018

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n vuosikokous pidetään tiistaina 6.2.2018 alkaen klo 18.00 Pääkirjasto Metson pohjakerroksen luentosalissa.

Kokouksessa käsitellään yhdistyksen sääntöjen 9 ja 10 pykälien mukaiset vuosikokoukselle kuuluvat asiat. Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n säännöt on luettavissa seuran verkkosivulla osoitteessa www.tamsuku.fi/saannot.html

Kokouksen jälkeen esitelmä Kalle Päätalon sukujuurista.

Tule mukaan, kuuntele, kysy, osallistu ja vaikuta

Kahvitarjoilu klo 17.30 alkaen

Hallitus 11.12.2017

Verner Rantasen muistiinpanot 1918

Raija Kannisto

Rantasen suvun perimätiedon mukaan Verner piti keväällä 1918 päiväkirjaa tapahtumista. Puhelinkeskustelussa ohimennen mainittu asia johti selvitystyöhön ja lopulta Verner Rantasen muistiinpanojen löytymiseen Kansallisarkistosta kymmeniä pikkuvihkoja ja paperilappuja sisältävästä mapista.

Neljän sällin seikkailut

Verner Rantanen kirjoitti pienen A5-kokoiseen ruutuvihkoon päiväkirjaa, jolle hän antoi nimeksi ”Muistiinpanoja vuodelta 1918 4 sällin seikkailuista ynnä muuta”. Nämä neljä sälliä olivat Verner, Kalle ja Paavo Rantanen ja Taavetti Anttila. Vihossa on 38 tiiviisti lyijykynällä täyteen kirjoitettua sivua. Muistiinpanot alkavat 3.4.1918 ja päättyvät 21.4.1918, jolloin vihko tuli täyteen. He menivät piilopaikkaansa Rantasen mallastehtaan kellariin 4.4.1918 illalla ja ehtivät olla siellä 17 vuorokautta, kunnes heidät löydettiin 18. vuorokautena eli 22.4.1918. Heidät ammuttiin samana päivänä.

Verner oli käynyt ensin Pispalan pienten lasten koulua ja sitten neljä vuotta Pispalan kansakoulua 1900-1904.

Vernerin käsiala päiväkirjassa on melko selvää ottaen huomioon, että kirjoittaminen tapahtui melko hämärässä kynttilän valossa.

On vain muutama sana, joista en saanut selvää tai sitten sana on sellainen, ettei sitä nykyään käytetä. Pilkut, pisteet, yhdyssanat ja isot kirjaimet eivät tekstissä ole nykysuomen mukaisia, mutta se on toki ymmärrettävää. Lainaukset Vernerin päiväkirjasta on kirjoitettu alla juuri niin kuin ne siellä ovat (virheellisyyksistä huolimatta).

Hankalat olosuhteet

Piilopaikkaa Verner nimittää monin eri tavoin: linna, palatsi, vankila, luola. Pari kertaa hän kertoo olleensa masennuksissa, johtuen lähinnä punaisten sota-tilanteesta, mutta heti seuraavana päivänä olleensa taas paremmalla mielellä. Yhtenä aamuna hän ker-

too nähneensä painajaisunia. Vaikka elämä oli epävarmaa, epämukavaa ja pelonsekaista, pilkahtelee huumori monta kertaa kirjoituksissa. Täiden ilmestymisestä hiuksiin ja vaatteisiin hän kertoo näin:

“Kampan olisin vallan halusta ottanut sillä päässä alkaa tulla liike jo vallan sietämättömäksi. - - - Paidat kanssa alkavat melkein jo itsellään liikkua, varsinkin Taavetissa on vahvasti, on noin 5 muutkin pitkiä ja oikein taajassa. Yksi sentään tuli noin 7 mmt, mutta se olikin ehkä erityistä rotua.”

Vaikka vihko kertoo ”4 sällin seikkailuista”, jotka kaikki olivat samassa piilopaikassa, ei Verner kirjoita muista kuin omista ajatuksistaan ja tunnoistaan. Kerotaakaan hän ei kerro heidän keskinäisistä keskusteluistaan, muiden tunnelmista tai mahdollisista ri-

doistaan. Heillä täytyi olla mukanaan jonkinlainen kello, sillä Verner raportoi tarkasti joka päivältä, mihin kellonaikaan he heräsivät, koska menivät nukkumaan ja mihin aikaan he saivat ”yläilmoista” ruokaa tai kahvia. Myös se, mitä ruokaa se saivat, kerrotaan joka kerralta. Ruoasta Verner ei koskaan valita, mutta kertoo tyytyväisyytensä ja ilonsa siitä, mitä saivat.

“Saimme palvattua lehmän lihaakin ja söimmekin taas oikein herroiksi. Söimme oikein mettämiehen aterian...”

“2 aikaan lähetettiin meille riisiryynipuuroa, ei tosin kyllä paljoa, mutta tarpeeksi että syödä saimme muun ruuan ohella. Voi, mutta se teki sitten hyvää kun ei ole isoon aikaan saanut mitään keittoa. Kyllä me sitten olimme mielisämme eikä se ihme olekaan meidän olosuhteissamme. Tuli oikein kuin toiseksi ihmiseksi tämän aterian jälkeen.”

“Illalla ½ 7 aikaan taas saimme kahvia, nyt maidon kanssa. Tähän asti olemme juoneet vain mustaa kahvia. Teivaalasta on pikku-Aino käynyt hakemassa 1 litran päivässä.”

Saimme äidiltä lämpimäisiä, hän oli leiponut hapanta leipää.”

“Aamulla ½ 7 aikaan saimme kahvia. 11 aikaan perunoita ja lihaa. 4 aikaan kahvia ja 6 aikaan puuroa ja oikein maidon kanssa. Se maistui oikein hyvältä isosta aikaa. Olinkin jo aivan unohtaa maidon maun.”

Verner kirjoittaa usein pohdintojaan sotatilanteesta, samoin kuulemistaan huhuista tai tiedoista, joita he piilopaikkaansa saivat. Usein hän kuitenkin lisää epäilyksensä, pitävätkö omilta tai lahtareilta saadut tiedot paikkansa ja lisää monesti ”saa nähdä” tai ”aika näyttää” tai että pitää odottaa tiedon varmistusta. Hän on siinä suhteessa terveen kriittinen, ettei sokeasti usko tietoja, joita saa. Kiinnostus sotatilanteesta ei rajoittunut vain Tampereen alueeseen, vaan koski koko maata.

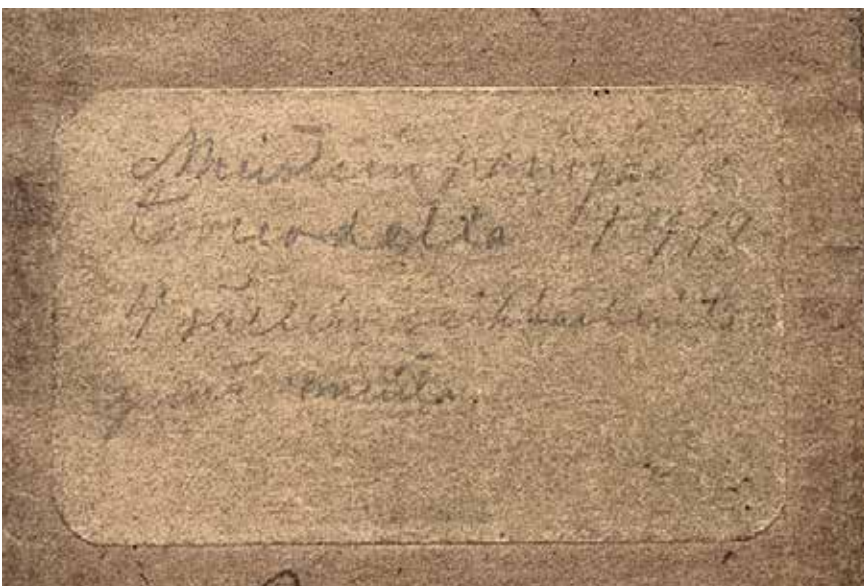
“Saimme Aamulehden jossa suurin otsikoin mainitaan että Helsinki ja Pori ovat rynnäköillä vallatut saksalaisten toimesta, onko ja missä määrin tämä tieto sitten lopullinen saadaan piakkoin nähdä. - - - Karkussa pitäisi olla kovia taisteluita, samoin Lempäälässä ja Wesilahdella.”

Hän kritisoi kirjoituksissaan sekä omia että vastapuolen toimia. Punaisten kritiikkiä on mm. seuraavassa:

“Päälköt ja osa miehistöä kuuluvat olevan juovuksissa aivan sikana ja ajavan miehiä ketjuun ampumisen uhalla. Mutta miehet eivät mene, sanovat ennen antautuvansa kun menevänsä. - - - Kyllä tällainen tila on kaikkein kauheinta, se se on juuri joka minultakin on kadottanut kaiken luottamuksen ja toivon tulevaisuuteen, toivon parempaan ja jalompaan. Sitä jalompaa ei Suomen köyhälistö vielä tunne se ei ole vielä tarpeeksi saanut kärsiä kurjuutta, sitä ei olla vielä tarpeeksi kauvan kiusattu että se voisi tehdä sen mitä sen pitäisi nimittäin poistaa tällainen hirmuvalta niskoiltaan.”

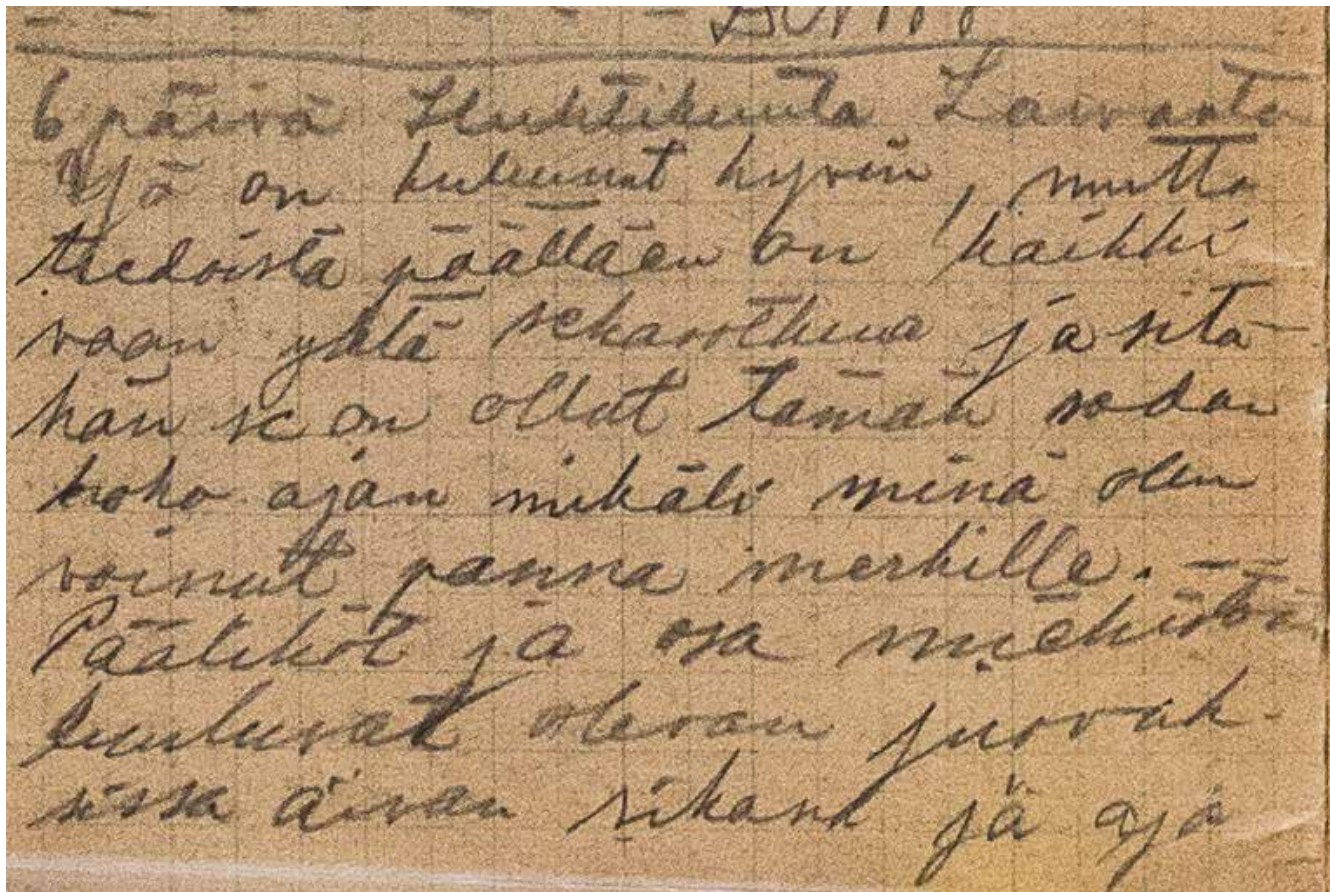
Valkoisia eli Vernerin nimittämiä lahtareita hän kritisoi mm. näistä toimista:

“Ulos kuuluu aina vaan lahtarimaisemmalta ampumisineen ja miesten väkisinottoineen. - - - He ottavat kaikki miehet mitä tielle sattuu ja loput ampuvat.”

Muistiinpanoja vuodelta 1918 4 sällin seikkailuista ynnä muuta.

Verner Rantasen päiväkirja kansilehti

Verner Rantasen päiväkirja 6.4.1918 ja sivulla 16 pvm 20.4.1918

“Nyt kuulemma käydään uudesta paikallisten lahtareiden keralla punakaartilaisten kotona ja viedään pois kaikki mitä on viemisen arvoista ruokatavarat, vaatteet, jalkineet ja muut sellaiset.”

“Puhutaan jo melkein varmana että Tampere on tyhjennetty arvokaimmasta siviiliväestöstä ja sehän on luonnollistakin eihän herroja ensiksi tapeta.”

Verner kantaa huolta sekä äidistä että morsiamestaan Huldasta, joka oli viimeisillään raskaana ja meni Tampereen synnytyslaitokselle 14. päivänä. Lapsi syntyi 15. päivä klo 3 yöllä. Verner viittaa useamman kerran uskoonsa kohtalosta, joka on näin määrännyt.

“Kauhean ikävää on ajatella että äidin ja toisten täytyy olla siellä ylhäällä ja meidän täällä alhaalla, mutta kohtalo on näin määrännyt ja se on tällä kertaa laki jota on toteltava.”

“Kun nyt vaan kävisi hyvin ja helposti häneltä tämä luonnon vaatima tehtävä. Toivon kaikkea mahdollista hyvää omalle rakkaalle Huldalleni. Voi jos me vielä aikojen varmistuttua saisimme alkaa todella elämään elämää toinen toisillemme ja lapsillemme ettei täytyisi tällälaiilla piileskellä ja olla kuin mikäkin pahan tekijä.”

Miten miehet saivat aikansa kulumaan yli kaksi viikkoa melko pimeässä kellarissa? Verner mainitsee, että he nukkuivat paljon,

pelasivat välillä korttia, välillä kutoivat kalanpyydyksiä ja joskus he saivat lehtiä luettavakseen. Melko usein he uskaltautuivat vähäksi aikaa ylös kotiin köysitikkaita myöten kiiveten, joko yksitellen tai kaikki yhtä aikaa. Siellä he myös pystyivät pesemään kasvonsa, vaikka muu peseytyminen jäi. Ruoan ja kahvin saaminen toivat keskeytyksiä päivään ja samalla he usein saivat tietoja sotatilanteesta.

“Me elämme alituudessa yössä, ei valon pilkahdustakaan tule meidän vankilaamme. Kynttilä aika ajoittain loistaa vaan luolassamme, isommat osat vuorokaudesta makaamme vaan kuin karhut pesässään.”

Verner pohti tulevaisuutta ja heidän selviytymistään piileskelyn aikana:

“4.4. Saa nähdä miten tulemme lopettamaan tämän.”

“6.4. On se tosiaan ihme jos me tästä voimme selviytyä.”

“9.4. Olen nyt ... jotenkin tyytyväinenkin kohtaloon, kun vaan voisoin kestää loppuun asti.”

“21.4. Kun vaan saisimme näinkin elää olisi se kovin hauskaa.”

Verner ei nähnyt vastasyntyntä lastaan, vaikka kävi tapaamassa Huldaa parikin kertaa tämän tultua kotiin synnytyslaitokselta. Hänelle kerrottiin, että tyttö oli sinisilmäinen ja mustatukkainen sekä kova syömään. Oliko Verner niin likainen ja vaatteissa täitä, ettei häntä päästetty lapsen luo vai mikä oli syynä?

Lopuksi

Rantasen sisarusten ja Taavetti Anttilan teloitus on ollut ilmeisen järkyttävä tapahtuma, koska siitä

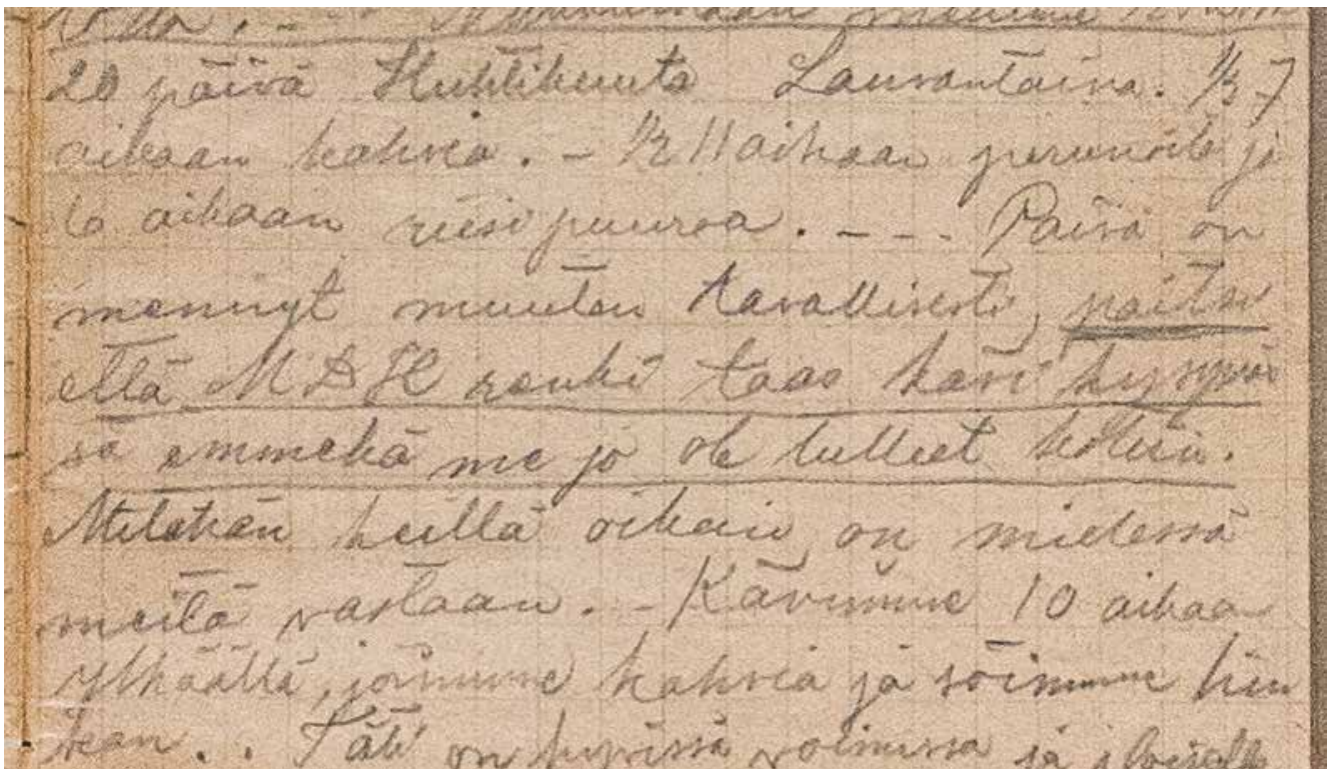
kerrotaan lähes kaikissa julkaisuissa, jotka kertovat Tampereen 1918 taisteluista ja jälkipuhdistuksista.

Verner Rantasen päiväkirjan mukaan heillä itsellään säilyi usko selviämiseen, vaikka 17 päivän piileskely kellarissa oli oletettavasti raskasta henkisesti ja käytännössä hankalaa ja epämukavaa. He saivat piilopaikkaansa tietoja punaisten vangitsemisista ja teloituksista, mutta eivät menettäneet toivoaan omasta selviytymisestä. Toimittivatko äiti, Hulda ja Saima näitä tietoja heille vai oliko muitakin tiedon tuojia, siitä Verner ei kerro mitään.

Myöskään kotiin jääneille sisarusten äidille ja Vernerin morsiamelle Huldalle piileskelyn aika ei ollut helppoa. Sisar Saima sai jossain vaiheessa myös tiedon veljensä olinpaikasta ja liittyi huolestuneiden joukkoon. Heidän piti huolehtia ruoan ja juoman toimittamisesta piileskelijöille jatkuvassa paljastumisen pelossa. Vaikka yleisesti oli pulaa elintar-

vikkeista, pystyivät kotijoukot toimittamaan piilopaikkaan säännöllisesti ruokaa ja kahvia, myös kynttilöitä ja muita tarvikkeita. Valkoiset valloittajat kävivät usein naisilta kysymässä, missä miehet olivat, kotia tutkittiin, äitiä jopa uhattiin ampumisella ja Huldin asunto pengottiin ja sotkettiin. Kun sitten tuli tieto piileskelijöiden teloituksesta, on heidän osansa ollut raskas ja surunsa suuri. Huldin vastasyntyneestä vauvasta tuli punaorpo ja Huldasta punaleski. Sisaruksista ainoastaan Kalle oli naimisissa ja hänellä oli vuoden vanha tytär. Kallen leskeksi jäänyt vaimo kuoli 32-vuotiaana 1925 ja 8-vuotias tytär jäi orvoksi.

13-vuotias Paavo säilyi piileskelystä ilman rangaistusta, mutta varmaan se aika jätti häneen jälkensä. Ihmettelen, miksi Paavo yleensäkin meni piilopaikkaan, sillä hän ei niin nuorena voinut olla punakaartilainen ja piilopaikka oli ahdas neljälle hengelle. Paavo avioitui aikanaan ja sai kolme lasta. Hän kaatui talvisodassa 1940.

Opettajan päiväkirja 1918

Markku Uusitalo

Lahden taistelut ja Hennalan vankileiri ovat olennainen osa Suomen sisällissodan historiaa. Maailmaa laajalti nähneen ja elämää syvältä kokeneen lähetystyöntekijän alkuperäiset päiväkirjamerkinnät antavat kevään 1918 tapahtumille inhimillisen näkökulman.

Siiri Uusitalo oli Lammilla syntynyt kansakoulunopettaja, joka lähti 1903 viemään kristinuskoa avautuvaan Japaniin. Hän oli lomalla Suomessa 1918 ja piti päiväkirjaa elämästä ja tapahtumista Lahdessa.

Talvi 1918

“Nyt on tapahtunut vallankumous Suomessa. Punainen kaarti on kukistanut porvarillisen senaatin ja sosialistit ovat ottaneet vallan käsiinsä.”

Näin kirjoittaa Siiri Uusitalo päiväkirjassaan 27.1.1918 Lahden Möysässä. Hän seuraa kotipaikkakuntansa tapahtumia talven, kevään ja syksyn. Tämän artikkelin kaikki lainaukset perustuvat hänen päiväkirjamerkintöihinsä.

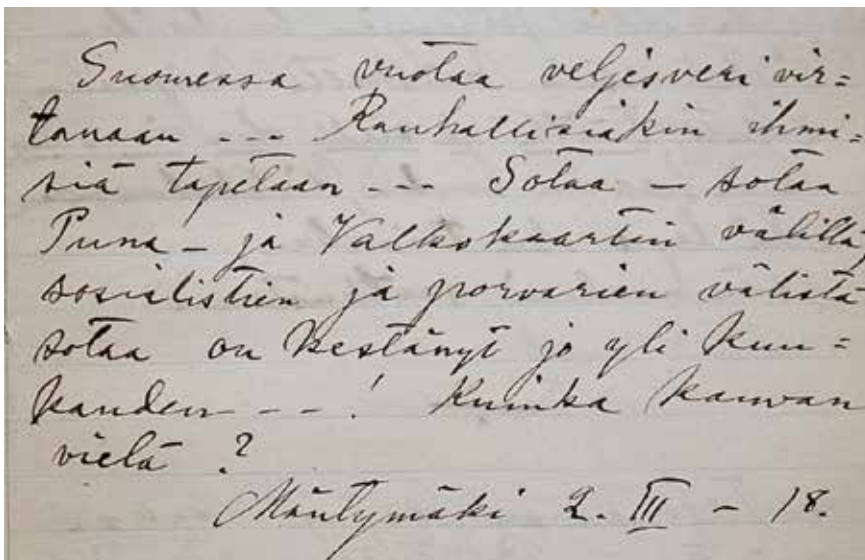
“Palasin eilen matkalta. Miten monien pistimien ja tarkastusten kautta minun pitikään kulkea. Enimmäkseen olivat punakaartilaiset ystävällisiä, ainoastaan viimeiset vahdit lähellä kotiani vaativat vielä koriani tarkastettavaksi. Siihen huomautin, että asemallahan se juuri tarkastettiin.”
Päiväkirja 10.2.1918.

“Suomessa vuotaa veljesveri virtanaan. Rauhallisiakin ihmisiä tapetaan. Sotaa - sotaa. Puna- ja valkokaartin välillä, sosialistien ja

porvarien välistä sotaa on kestänyt yli kuukauden. Kuinka kauan vielä?” Päiväkirja 2.3.1918.

“Nyt on lupalappujen aika. Ei pääse kohta naapuriinkaan ilman lupalappua. Äidin piti tässä joku päivä sitten lähteä Ahtialaan tyttärensä luona käymään, mutta ei tietenkään sinnekään pääse ilman lupalappua.” Päiväkirja 29.3.1918.

“Valkoiset eivät ole vielä saapuneet. Olemme jännityksessä ja odotamme, mitä seuraa. Väkeä

Suomessa vuotaa veljesveri virtanaan --- Rauhallisiakin ihmisiä tapetaan --- Sotaa - Sotaa Puna- ja Valkokaartin välillä sosialistien ja porvarien välistä sotaa on kestänyt jo yli kuukauden --- Kuinka kauan vielä ?
Mäntymäki 2. III - 18.

Siiri Uusitalon
päiväkirja
2.3.1918

Kuva
Markku Uusitalo

on käynyt paljon meillä. Isä lepää kyökin sängyssä, sanoo valvoneensa viime yön. Me toiset olemme kamarissa. Äiti istuu tuolissa, kädessä virsikirja ja Siionin kannel. Äiti toteaa, että olo on jännittävä, kun odotamme sotaa. Rauhamme on kuitenkin Herran kanssa. Hän ottaa pelon pois. Kun Hän on puolellani, ken vahingoittaa vois.” Päiväkirja 14.4.1918.

“Voi tätä huutavaa hätää, mikä Suomessa vallitsee. Kanuunat paukkuvat, talot ja kodit palavat. Veljesveri vuotaa. Ihmiset ovat kauhuissaan. Vanhuksen kuin lapsenkin on etsittävä suojaa kivikellareissa ja maan kuopissa.” Päiväkirja 15.4.1918.

“Punaiset ovat antaneet käskyn, että jokaisen 18-50 vuotiaan miehen on ilmoitauduttava Punaiseen kaartiin. Siis pakko-otto. Olen aivan sairas surusta. On myös nälkä.” Päiväkirja 18.4.1918.

“Valkoiset ovat tulleet, tai oikeammin saksalaiset ensiksi. Jo aamulla tiedettiin, että (Lahden) aseman tausta palaa, siis valkokaarti on likellä. Nyt hätä Punaisilla. Eräs ratsumies sekä muuan toinen sotilas tulivat väkikapolla miehiä kokoamaan Punaiseen kaartiin. Naapurissamme Kivisellä nostivat kovan vastarinnan, eivätkä luvanneet tulla, ennen kuin edes kaikki paikkakunnan miehet ovat kasassa. Punaisten naiskompani-

an päällikkö antoi sanan, että on turhaa viedä miehiä kaupungille, sinne ei pääse enään.” Päiväkirja 20.4.1918.

“Mutta mitä on tulossa. Kanuunat ja kiväärit paukkuivat, kuularuis-
kut räätisivät. Tilanne yltyi yhä kauheammaksi. Ihmiset pakenivat kellareihin ja kuka minnekin. Olimme lattialla pitkänämme, pienoisen väliajan aikana juoksimme kivijalkaan, siellä olimme tuntimääriä.” Päiväkirja 20.4.1918.

“Edestämme Hennalasta päin alkoi kuulua äänestä puhelua. Onkohan se Puna-kaarti, joka nyt lähenee, mutta joukon lähetessä kuulimme reipasta astuntaa ja Suomen ja vieraskielistä puhetta. Ne ovat Valkoisia. Nyt on Lahden kohtalo ratkaistu, sanon toisille kyyryissään piileskeleville. Isä lähti viimein sisälle kyökkiin ja me muut perässä. Paneuduime sitten lattialle maata, sillä pauketta ja kuularuiskujen rätinää jatkui yhä vielä, toisinaan hyvinkin kiivaasti. Aamu kuitenkin valkeni.” Päiväkirja 20.4.1918.

“Kolme sairasta olen tänään ollut auttamassa sairaaloihin, kuuluivat kaikki Punakaartilaisiin, Bolsevikkeihin kuten saksalaiset sanovat. Ankaraa kysyntää ovatkin saksalaiset tänään pitäneet Bolsevikeistä. Aamulla oli meilläkin saksalaisia upseereja ja sotilaita ja yksi heistä osasi Englannin kieltä,

joten minäkin jouduin vähän kuin tulkin virkaa toimittamaan. (Siirin veli) Bryyno puhui myös saksaa heidän kanssaan. Kohteliaita olivat. Neuloin yhden sotilaan olkalapunkin kiinni, kun pyysi. Kahvia saivat meillä ja muutamat voileipää.” Päiväkirja 20.4.1918

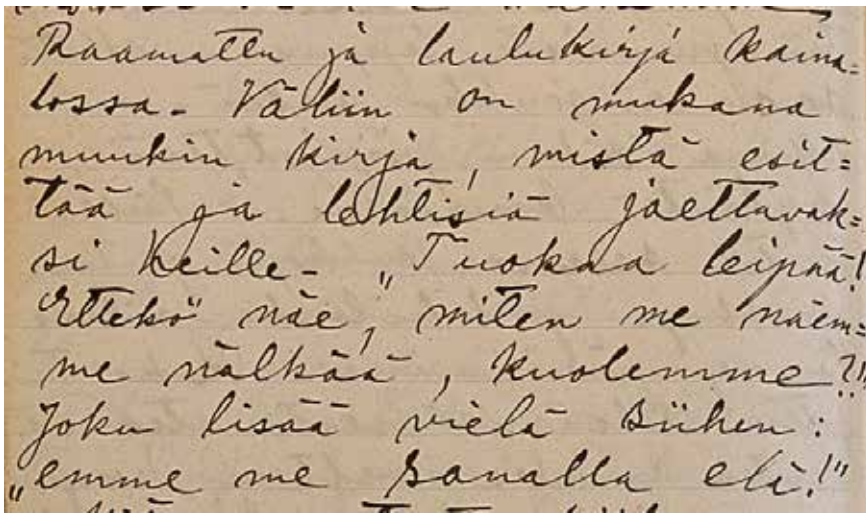
“Vielä jatkuu taistelu Lahdessa. Näin monta päivää on verta vuodatettu, taloja ja koteja poltettu, joten pakolaiset suurin laumoin virtaavat Lahdesta tänne Möysäänkin ja yhä edemmäksi. Punakaartilaisia ja Venäjän Bolsevikkejä kuuluu olevan saapunut Lahtea uudestaan valloittamaan, mutta saksalaiset näyttävät olevan voittamattomia. Suomen Valkokaartilaisia saapui myös suuret määrät, mutta toiset heistä ovat taas lähteneet muita seutuja puhdistamaan. Jumala on ihmeellisesti varjellut kotiamme. Ei edes akkunaruutuja ole rikkoontunut, vaikka kanuunat ympärillämme yhtä mittaa jysähtelevät. Suurin röykkiöön kuuluu olevan kuolleita. Miten paljon haavottuneita viruneekaakaan metsissä. Ihmishenki on halpaa tavaraa nykyään.” Päiväkirja 25.4.1918.

“On vappu, kevään juhlapäivä. Tähän aamuun saakka jyrisivät tykit, räätisivät kuularuis-
kut ja konekiväärit, palavain rakennusten liekit loimusivat kilpaa aamuauringon säteiden kanssa. Ei näy kaduilla montakaan valkolakkista.

“Ne ovat Valkoisia! Nyt on Lahden kohtalo ratkaistu!!”
Sanon toisille kyyryissään piileskeleville. “No, vieläkö me nyt ampuvat?”
Sanoo joukosta joku talomme ohi kulkiessa. Seuraavaksi
ten ammuttaa vielä ja taas joku joukko kulkee talomme ohi.

Siiri Uusitalon
päiväkirja
20.4.1918

Kuva
Markku Uusitalo

Siiri Uusitalon
päiväkirja
10.8.1918

Kuva
Markku Uusitalo

Nähdään vain saksalaisten sotilaiden harmaita teräskypäriä, auttajiamme, jotka verellään punaavat Suomen tannerta. Onhan se suurta antaa henkensä vieraan maan ja kansan puolesta. Mutta nyt onkin sitten Lahtikin jo valkoinen ja rauha on tullut. Vankeja ja pakolaisia kuuluu täällä olevan ainakin 20 tuhatta. Useita tuhansia ryöstetyitä, hevosia on myös. Suuri Fellmannin pelto kuuluu olevan täynnä niitä.” Päiväkirja 1.5.1918.

“Sitä kurjuutta, mitä olen näinä päivinä, jolloin olen Punasen ristin apuna työskennellyt vankileirissä naisten ja lasten kotimatikalle toimittamisessa, olen saanut nähdä. Äitejä ja mitä kurjimmassa tilassa, lähteneet tavaroineen ja myytyineen matkaan, monetkin 5 tai 6 lapsen kanssa. Olemme saaneet tehdä runsaasti työtä heidän kanssansa, mutta nythän sitten onkin jo onnettomampi sakki saatettu kaupungista pois.” Päiväkirja 5-12.5.1918.

Syksy 1918

“Olen joutunut Hennalan sotavankileirille kasvatustyön apulaiseksi. On kun joutuisi eri maailmaan, kun joutuu Hennalan piirin sisäpuolelle, missä oli likemmä 10 tuhatta ihmistä. Minäkin olen siellä 5-6 tuntia joka päivä. Mutta mitä minusta, minähän pääsen

vapaasti menemään ja tulemaan. Kivääreillä varustetut vahtit portilla eivät muuta kuin nyökäyttävät päätänsä, kun näytän punaista lappua. Mutta se suuri joukko siellä. Minua oikein pöyristyttää, sydäntä kouristaa. Siellä heitä seisoo joukkoja ja taas joukkoja piikkilanka-aitausten ympäröimänä. Kuka tuijottaa tylsämielisesti eteensä, kuka kävelee velttoin, horjuvin askelin, kuka kiroo ja kenen kasvoissa on uhmamieltä, kenen taas kyynel vierähtämässä.” Päiväkirja 10.8.1918.

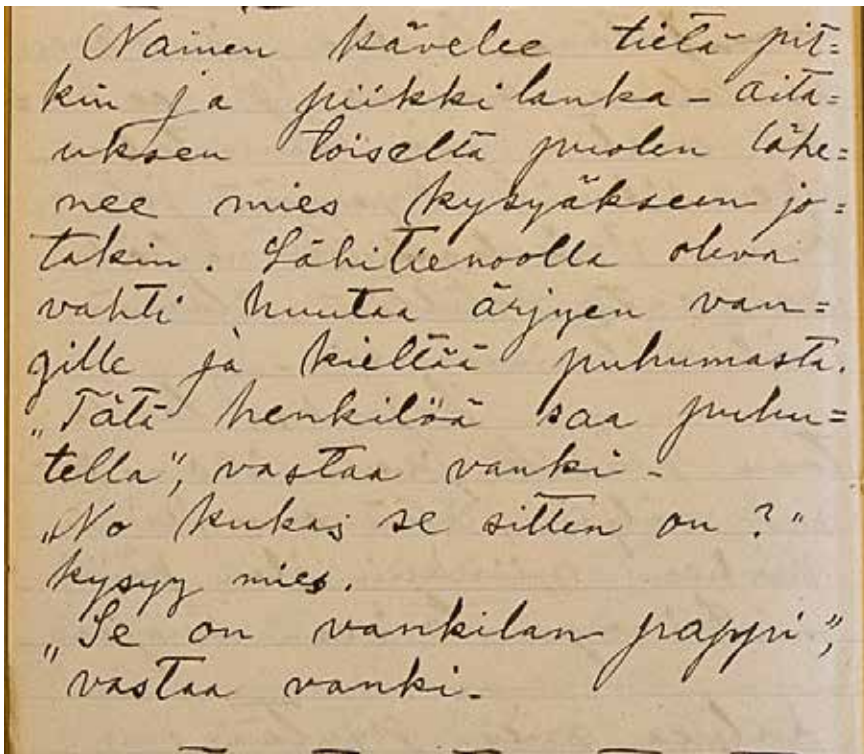
“Heidän luoksensa me menemme Raamattu ja laulukirja kainalossa. Tuokaa leipää, ettekö näe, miten me näemme nälkää, kuolemme. Joku lisää siihen vielä, emme me sanalla elä. Mitä vastaat siihen, puhuja, kirjanjakaja. Kaiketi koitat sanoa, ettei ihminen yksin leivästä elä. No sinulla, kun ei ole leipää, ellei nyt juuri joku pieni pala taskussasi satu olemaan, tai keitetetty peruna. Vakavina, kyynelsilmin kuunnellaan, lauletaan, keskustellaan. Mutta pian saapuu väittelijäkin joukkoon. Ja niin kuluu aika. Sitten taas toiseen kasarmiin. Melkein samaa se on joka päivä.” Päiväkirja 10.8.1918.

“Istun sairaiden luona kasarmissa 26 ja laulan Hyvästä paimenesta sekä laulun Jeesuksen kädet ja helmansa hellä. Pari miestä

lähellä olevilla vuoteilla kalvavat luuta, tyhjää luuta. Voi tätä elämän traagillisuutta. Luummurenatkin, mitä irti lähtee, ovat hyviä nälkäisille. Mutta jaksavatko nuo miehet käsittää, että löytyy muunkinlaista ruokaa kuin mitä vatsa vaatii. Jatkan laulua ja vieressä oleva sairas panee kädet ristiin ja kuuntelee. Ne silmät kysyvät jotakin. On kaiketi hänelläkin vaikeata selittää elämän ristiriitaisuuksia. Lopuksi lauletaan virsikirjasta 290, Hän suo näljän, Hän suo leivän, murheen niin kuin ilon päivän. Siirryn toiseen suojaan. Kalpea mies pyytää, Neiti, laulakaa Hoosianna. Katson vähän ihmeissäni pyytäjää, mutta tämän silmissä on vakava loiste. Juhlamuisto on vallannut miehen mielen. Onneksi muistan Hoosiannan sanat ja laulan sen.” Päiväkirja 16.8.1918.

“Kävelen Hennalan vankileirin tietä pitkin ja piikkilanka-aitauksen toisella puolella lähenee mies kysyäkseen minulta jotakin. Lähi-tienoolla oleva vahti huutaa ärjyjen vangille ja kieltää puhumasta. Tätä henkilöä saa puhutella, vastaa vanki. No kukas se sitten on, kysyy vahti. Se on vankilan pappi, vastaa vanki.” Päiväkirja 16.8.1918

“Suuri vapauttaja on tulossa, sanon miehelle, joka eilen vielä virkeänä puheli kanssani toivoen pääsevänsä pian perheensä luo ja

Siiri Uusitalon päiväkirja 16.8.1918
Kuva Markku Uusitalo

nyt, astuessani ovesta sisään näytti olevan taistelemassa viimeistä taisteluaan. Niin, luuletteko tekin, että tämä on kuolemaa, hän kysyi. Kyllä se siltä näyttää. Mutta uskoteko Jumalan poikaan. Uskon. Häneen minä turvaan. Hän oli usein ennenkin tunnustanut uskonsa ja (Jeesuksen) lunastusvereen turvaten sai hänkin käydä portaista sisälle, ijäiseen vapauteen. Samana päivänä hänelle oli lanngettettu tuomio, 5 vuotta kuritushuonetta." Päiväkirja 7.10.1918.

"Mitä traagillisuuksia tämä elämä sisältääkään. Hennalassa vahtii veli veljeänsä ja eräässä kasarmissa poika isäänsä. Mitä miettinee isä piikkilanka-aitauksen sisäpuolella katsellessaan poikaansa pyssy selässä portilla. Mitähän ovat isä ja poika oppineet ja mitähän päätelmiä tehneet keskenänsä." Päiväkirja 7.10.1918.

"Ja taas kasarmissa 22. Kävin tänäänkin kuolemaan tuomittujen luona. Einar Heinonenkin on siellä. Kyyneleet kiiluivat poloisien silmissä, kun puhelin, lauloin ja luin heille. Kunhan vain sielu pelastuu. Sehän on pääasia." Päiväkirja 7.10.1918.

Einar Heinonen oli Siiri Uusitalon isän veljen poika eli Siirin oma serkku. Einarin kuolemantuomio muuttui myöhemmin elinkautiseksi vankeudeksi.

Siiri Uusitalon päiväkirjassa mainittu Mäntymäki oli hänen isänsä palstatila, joka sijaitsi vajaan kilometrin päässä silloisen Lahden keskustasta. Siiri ja hänen vanhempansa saattoivat aitiopailkalta seurata tapahtumien kulkua.

Siiri Uusitalo

Sigrid Karoliina Uusitalo syntyi 1878 Lammilla torppariperheeseen. Hän oppi lukemaan jo viisivuotiaana. Hän valmistui kansakoulunopettajaksi Jyväskylän opettajaseminaarista 1900.

Toimittuaan muutaman vuoden opettajana Lahdessa, hän lähti 1903 Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen lähetystyöhön Japaniin, missä hän toimi lähetysopettajana eläkkeelle jäämiseensä asti vuonna 1941. Siiri Uusitalo oli vuonna 1918 lomalla Suomessa vanhempiensa kotona ja työskenteli Lahden punavankileirillä palkattuna kasvatustyön apulaisena.

Siiri Uusitalo piti päiväkirjaa koko elämänsä ajan, nuoresta tytöstä aina viimeisiin elinpäiviinsä asti. Päiväkirjoja ja hänen laajaa kirjeenvaihtoaan säilytetään nykyään Kansallisarkistossa, minne on perustettu Siiri Uusitalon nimellä oleva arkisto.

Artikkeli perustuu kokonaisuudessaan Siiri Uusitalon päiväkirjamerkintöihin ja antaa maailmaa laajalti nähneen ja syvästi elämää kokeneen lähetystyöntekijän inhimillisen näkökulman Lahden taisteluille ja vankileirille.

Taistelu Lahdesta ja Hennalan vankileiri

Markku Uusitalo

Siiri Uusitalo kirjoittaa päiväkirjoissaan Lahden taisteluista ja Hennalan sotavankileiristä.

Siiri Uusitalon päiväkirjamerkintöjen taustoittamiseksi liitän lyhyen yhteenvedon vuoden 1918 taisteluista Lahdessa ja Hennalan sotavankileiristä.

Tietoa vuoden 1918 taisteluista ja sotavankileireistä löytyy kirjallisuudesta runsaasti. Katso lähdeuuttelo artikkelin lopussa.

Lahden taistelu

Sisällissodan alettua alkuvuodesta 1918 siirtyi Etelä-Suomi lähes kokonaan punakaartien hallintaan. Helmikuun puoleen väliin mennessä syntyi selvä jako punaiseen ja valkoiseen Suomeen. Rintama kulki linjalla Pori, Kuru, Vilppula, Heinola, Lappeenranta ja Rautu.

Sodan lopputuloksen kannalta ratkaiseva oli Tampereen taistelu. Punaisten vahvimman pohjoisen kaupungin menettäminen valkoisille huhtikuun alussa sai aikaan sen, että Länsi-Suomen punakaartilaiset lähtivät perheineen pakoon itään. Tavoitteena oli päästä Venäjälle turvaan. Suunniteltu reitti kulki Hämeenlinnan kautta Lahteen, josta oli suora maantie- ja rautatieyhteys Pietariin.

Lahden strateginen asema perustui sijaintiin rautateiden ja maantei-

den risteyspaikkana. Taistelevina osapuolina Lahdessa olivat punakaarti, suojeluskunta, saksalaiset ja venäläiset.

Saksalaiset joukot pystyivät parilla yllätyshyökkäyksellä valloittamaan Lahden kaupungin 19-20.4.1918. Joukkoja johtivat eversti von Brandenstein ja eversti von Luck.

Lahden valloitusta seuranneena päivänä saksalaisten johtamat joukot saivat luoduksi yhteyden valkoiseen armeijaan, kun Asikkalasta saapui majuri Kalmin johtama etujoukko Lahteen. Punaisten johto oli sillä välin perustanut oman komentopaikkansa Herralaan.

Taistelut jatkuivat monin paikoin verisinä huhtikuun loppuun asti. Punaisten antautuivat toukokuun ensimmäisenä päivänä

Hennalan vankileiri

Punaisten läntisten joukkojen antautuminen huhti-toukokuun vaihteessa Lahden, Hollolan ja Kosken maastoissa johti sodan ylivoimaisesti suurimpaan vankisumaan, jonka jatkona oli suuri joukko pakomatulle itään lähtenyt siviiliväkeä.

Saksalaislähteen mukaan punaiset menettivät vankeina 20.000 miestä ja Lahden vankileirin ylilääkäri mainitsee Fellmannin pellolle kootun 28.000 henkeä, jotka joutuivat

ensimmäiset vuorokaudet viettämään avoimen taivaan alla, ennen kuin vankien siirtäminen Hennalan ja Hämeenlinnan kasarmialueille alkoi. Vaimot ja lapset pyrittiin lähettämään kotipaikalleen.

Syksyyn 1918 mennessä pääosa vangeista oli tutkittu ja leirit muutettu pakkotyölaitoksiksi. Tuomitut vapautettiin ehdonalaiseen useassa vaiheessa syksyn 1918 ja parin seuraavan vuoden aikana.

Sisällissodan vankileireistä ja niiden olosuhteista on kirjoitettu paljon.

Lähteet

Tämän artikkelin kokoomisessa olen käyttänyt seuraavia lähteitä: Hannu Takalan kirjoittama Taistelu Lahdesta 1918, Pertti Haapalan ja Tuomas Hopun kirjoittama ja toimittama Sisällissodan pikkujättiläinen, Tuulikki Pekkalaisen ja Seppo Rustaniuksen kirjoittama Punavankileiri 1918 sekä Jaakko Paavolaisten kirjoittama Vankileirit Suomessa 1918.

Kolme seikkailijaveljestä

Samuli Pekkola ja Osmo Pekkola

Pornaisten Kirveskosken kansakoulun opettaja Henrik Johan Pekkolalla (s. 1848 ja k. 1926) oli vuonna 1915 seitsemän elossa olevaa jälkeläistä; Anna (s. 1879), Väinö (s.1880), Jalmari (s. 1882), Lyyli (s. 1885), Helmi (s. 1886), Bertta (s.1888) ja Sulo-Weikko (s. 1890).

Tytöt seurasi vanhempiensa jalanjalkia ja toimivat opettajina. Sulo-Weikko oli rohkea seikkailija omasta tahdostaan. Jalmari päätyi odottamattomiin seikkailuihin auttaessaan nuorempaa veljeään. Väinö taas joutui, ehkä tahtomattainkin, erikoisiin seikkailuihin.

Sulo-Weikko - jääkäriä salanimellä Sigurd Pecker

Nuorin veljeksistä, Sulo-Weikko, lienee heistä kuuluisin. Hän oli jääkärikapteeni, metsänhoitaja, kirjailija ja maailmanmatkaaja. Sulo-Weikko värväytyi jääkäriksi ensimmäisten joukossa 2.3.1915. Alkukoulutuksen jälkeen hän palveli konekiväärijoukkueessa johtajana ja varajohtajana. Jo syksyllä 1915 Sulo-Weikko lähetettiin takaisin Suomeen värväämään uusia jääkäreitä, olihan aluemetsänhoitajan ammatissa saatu kokemus, nähty ja koettu paikkojen, mm. metsäkämpien sekä ihmisten

tuntemus hyödyksi matkustaessa ympäri maata. Samalla hän pystyi rakentamaan tiedonantoverkostoja, kuljettamaan Saksassa olevien postia ja muutenkin tiedustelemaan Suomen tilannetta. Montako jääkäriä hän loppujen lopuksi värväsi, sitä ei tiedetä.

Konekiväärikoulutuksen lisäksi Sulo-Weikko sai oppia räjähdysaineista, räjäyttämistä ja muista pioneeritaidoista, mm. pommarikurssilla vuonna 1917. Ehkä näistä taidoista johtuen hän oli yksi kahdeksasta Woldemar Hägglundin johtaman komennuskunnan jäsenestä, jotka lähetettiin sukellusveneellä UC-57 Loviisaan marraskuussa 1917. Komennuskunnan tehtävänä oli, ei enempää eikä vähempää, kuin räjäyttää Viipurin ja Pietarin välinen rautatie useasta kohdasta. Tehtävä ei onnistunut ryhmän paljastuttua punaisille. Paluumatkalle lähtenyt sukellusvenekin katosi jäljettömiin.

Sodassa Sulo-Weikko taisteli valkoisten joukossa johtaen suojeluskuntalaisten hyökkäystä Keravalla 31. tammikuuta 1918, jolloin sai kuulan olkapäänsä läpi. Tämä ei kuitenkaan miestä hidastanut. Sulo-Weikko järjesteli aseita, valkoisten puolustusta, tiedusteli Porvoossa ja Porvoon saaristossa,

ja otti osaa 17 asteen pakkasessa Pellingin taisteluun helmikuun 8. päivänä. Hän jäi usean sadan suojeluskuntalaisen kanssa saaristoon piileskelemään punaisten joukkoja. Suurin osa valkoisten joukoista pääsi vasta maaliskuussa 1918, meren jäädyttyä, ”pakenemaan” Viroon. Takaisin Suomeen hän palasi jääkäreiden etappijoukon mukana Hankoon ja osallistui mm. Hangon ja Helsingin valtauksiin.

Sisällissodan jälkeen Sulo-Weikko toimi mm. Turun lentokoulun adjutanttina ja päällikkönä, ilman lentokoulutusta. Kuitenkin jo vuonna 1919 levoton mieli tylysty sotilasarkeen. Hän irtisanoutui armeijasta, mutta jatkoi kuitenkin suojeluskunnan aluepäällikkönä vuoteen 1926 asti. Hän hankki elantonsa metsänhoitajana ja vuodesta 1926 eteenpäin vapaana kirjailijana. Kahdeksan Sulo-Weikon kirjaa pohjautuvat hänen seikkailuihinsa jääkäriä ja vuonna 1928 tehtyyn maailmanympärimatkaan.

Sulo-Weikon elämä päättyi aamulla 10.2.1931. Sukutarinan ja paikalla olleen entisen jääkäriupseerin mukaan hän oli edellisenä iltana istunut iltaa jääkäriystävien ja Lapuan liikkeen aktivistien kanssa Porvoon seurahuoneella ja hävinnyt arvannoston entisen presidentin

„Lainistumatonta miehistä uljuutta ja kuolemaa halveksivan seikkailuhengen vapauttavaa hyväntuulisuutta —.”

Sulo-Weikko Pekkolan
muistelmateos

PETSAMOJA PERIMÄSSÄ

”sisältää itsenäisen mukanaolleen miehen reippaan, asiallisen ja rohkean kuvauksen Petsamon sotarekistä 10 vuotta sitten sekä silloin tehtyjen virheiden ja laiminlyöntien arkailemattoman kurikoimisen. ”Olipa onni, että Pekko sattui mukaan Petsamon retkellekin, sillä hänen kynästään syntyi siitä kuvaus, jota luetaan vielä vuosien takana. Kun hän kertoilee sota-seikkailuista, on hän eittämättömästi meidän ensimmäinen”.

(Vaasan Jaakkoo.)

2. painos. Paljon ennennäkemättömiä kuvia. 35.—, sid. 45.—.

Aktivisti-lehden numerossa 2/1930 ollut kirjamainos Sulo-Weikko Pekkolan kirjasta Petsamoja perimässä

K.J.Stählbergin kyyditsemisestä tai ampumisesta. Tarina kertoo, että kotiin tultuaan hän oli keskustellut vaimonsa Ainon (o.s. Lindberg) kanssa koko yön. Aamulla Aino oli lähtenyt kahvin keittoon. Kuului laukaus. Sulo-Weikko oli ampunut itsensä.

Jalmari - kalterijääkäri

Sulo-Weikon jääkärikoulutukseen ja värväysmatkojen aikana hänen tavaroidensa piilopaikkana toimi sekä Heinolan Marjoniemen kansakoulu, jossa Jalmari-veli toimi opettajana, että Jalmarin kotitalo läheisessä Hevossaassa. Toisin kuin veljensä, Jalmari ei lähtenyt Saksaan, sillä hänellä oli vuonna 1915 jo vakaa opettajan virka ja kolme pientä lasta. Tämä ei kuitenkaan Jalmarin aktivismia hidastanut, värväsihän hän tietävästi kolme miestä jääkärikoulutukseen.

Marjoniemen koulu sijaitsee noin kuudentoista kilometrin päässä Heinolasta. Toisin sanoen sopivan syrjässä santarmeista ja venäläisistä sotilasta – mutta ei riittävän kaukana punaisten ilmiantajista. Koska venäläiset viranomaiset olivat nopeasti päässeet selville käynnissä olevasta jääkärivärväyksestä, santarmit hankkivat avukseen suomalaisia ilmiantajia, jos ei muuta niin palkkioita maksamalla. Jalmarin värväystoiminta ei ehtinytkään kauaa jatkua ennen kuin hänet ilmiannettiin. Ironisinta oli se, että ilmiantajana toimi jääkärikoulutukseen päässyt ja santarmien kätyrinä väärällä nimellä toiminut Sulo-Weikon koulukaveri. Kun Jalmaria tultiin pidättämään 16.5.1916, oli hänellä mahdollisuus livahtaa karkuun. Opettaja ei tätä kuitenkaan tehnyt, olettaen etteivät todisteet riittäisi ja mahdollinen pidätyskin olisi vain lyhytaikaista. Tarjosipa hän Mikkelistä tulleille santarmeille kahvitkin.

Mikkeliin viennin ja kuulustelujen jälkeen Jalmari kuitenkin passitettiin Špalernajan vankilaan Pietariin yhdessä monien muiden värväreiden, etappimiesten ja jääkäreiden kanssa. Špalernajaan oli vangittu kaikkiaan 78 kalterijääkärinä, muiden muassa Lapuan liikkeen johtaja Vihtori Kosola, Etsivän keskuspoliisin päällikkö Esko Rieki ja tulevat kenraalit Aarne Sihvo ja Juho Heiskanen. Špalernajasta Jalmari vapautui Venäjän vallankumouksen melskeissä helmikuussa 1917, yhdeksän kylmän vankeuskuukauden jälkeen.

Jalmari osallistui sisällissodan taisteluihin mm. Heinolan Lusissa, Hillosalmella ja Valkealassa Savon ryhmän Sysmän 1. pataljoonan 3. komppanian joukoissa. Sodan jälkeen Jalmari jatkoi opettajana Marjoniemen koululla aina joulukuun 1926 saakka. Vankeusaikana saadun sairauden aiheuttaman keuhkotaudin heikentämänä Jalmari kuoli 5.1.1927. Häntä jäivät kaipaamaan vaimo ja viisi alaikäistä lasta.

Väinö - censori Sudanissa

Veljeksistä vanhin, Väinö, ei ollut jääkäri eikä kalterijääkäri, eivätkä hänen seikkailunsa suoranaisesti liittyneet Suomen itsenäistymiseen. Nuorena ylioppilaana Väinö lähti kesällä 1912 matkalle Sisä-Afrikkaan, sillä hänelle oli tarjottu hyvä työpaikka eräästä Victoria-järven eteläpuolella olevasta englantilaisesta hopeakaivoksesta. Matka ei kuitenkaan alkanut loistokkaasti, sillä jo Aleksandriassa rahavarat loppuivat. Väinö päätti kuitenkin jatkaa matkaa vaikka kulku oli hidasta ja hankalaa ja apua piti haalia milloin mistäkin.

Vuoden 1913 alkupuolella hän päätyi Khartumiin, Sudaniin. Koska Väinö oli jo Helsingissä tutkinut zoologiaa (eläintiedettä), erityisesti lintuja, hänet palkattiin Gordon

college -koulurakennuksen yhteydessä olleeseen Wellcome Tropical Research Laboratories -laboratorioon. Ihmis- ja eläinloisten lisäksi Väinö pääsi tutkimaan Sudanin kala-, lintu- ja hyönteiskantaa. Hän toikin mukanaan mittavan mm. luurankoja sisältävän kokoelman palatessaan Suomeen 26.7.1920. Väinö myi kokoelman marraskuussa 1920 Turun yliopistolle.

Väinö joutui osalliseksi myös ensimmäiseen maailmansotaan. Vuonna 1915 hän oli yrittänyt paluuta Suomeen, mutta oli joutunut englantilaisten joukkoihin Port Sudanin tienoilla. Englannin-, saksan- ja arabiankielen taitoise-

na Väinö asetettiin Sudanin Vadi Halfassa kirjeentarkastajaksi eli censoriksi. Tämä mahdollisti jatkuvan kirjeenvaihdon Sulo-Weikon kanssa mm. Ruotsiin ja Norjaan: Censorille osoitetut kirjeet löysivät aina perille, eikä sinipunaisella Censor-leimalla varustettuja kirjeitä koskaan avattu.

Väinö teki työuransa tutkijana Turun yliopistossa. Hän kuoli 12.7.1953.

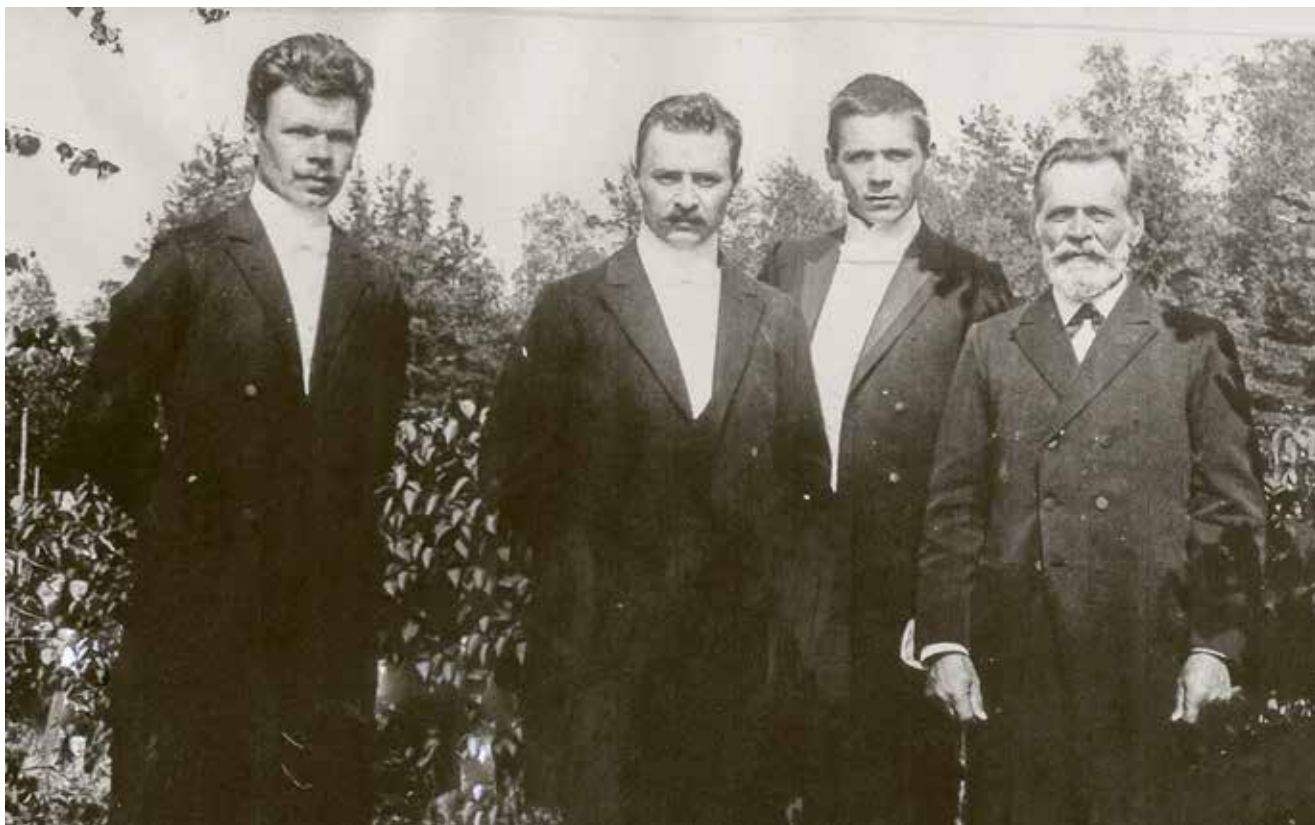
Henrik Johan Pekkolan lapsista kirjoja ovat kirjoittaneet Sulo-Weikko, Väinö ja Helmi. Kansakoulunopettajia vanhempiensa lisäksi olivat Jalmari, Anna, Lyyli,

Helmi ja Bertta. He kaikki olivat myös vahvasti mukana lähetystyössä.

Seikkailijoita ja kansankynttilöitä koko joukko.

Kirjoittajat ovat Jalmari Pekkolan jälkeläisiä suoraan alenevassa polvessa.

Artikkelin tiedot pohjautuvat Sulo-Weikko Pekkolan ja Väinö Pekkolan kirjoittamiin kirjoihin, suvun hallussa oleviin asiakirjoihin ja perimätietoon, sekä Osmo Pekkolan tekemään sukututkimukseen.

Vasemmalta Jalmari, Väinö, Sulo-Weikko ja Henrik Johan Pekkola

Kuva otettu 1909-1910, lähde Pekkolan sukuarkisto

Vuoden 1918 kansalais- sodan muistomerkit ja jäljet Tampereella

Jorma Lappalainen

Tampereella oli merkittävä rooli kansalaissodassa. Tampereen taistelussa 16. maaliskuuta – 6. huhtikuuta 1918 valkoiset valloittivat Tampereen Mannerheimin johdolla. Taisteluun osallistuneiden joukkojen määrällä mitattuna Tampereen taistelu oli Pohjoismaisen siihenastisen sotahistorian suurin. Syntyi paljon kaatuneita taisteluissa ja myös taisteluiden jälkeen. Aineelliset tuhotkin olivat suuria, mm. suuri osa Tammelan ja Kyttälän puurakennuksista paloi palopommien synnyttämissä paloissa. Tampereen rakennukset kantavat siellä täällä yhä arpia sodista ammusten ja luotien jälkinä.

Sekä valkoiset että punaiset ovat halunneet Tampereella muistaa taisteluista muistomerkkien muodossa. Valkoisten muistomerkit pystytettiin pääosin hämmästyttävän nopeasti sodan jälkeen, kun taas punaisten muistomerkit vasta talvisodan tai jatkosodan jälkeen. Tässä tarinassa vaelletaan kummankin puolen muistomerkkien kautta idästä länteen eli Leinolan kalliolta Epilänharjulle.

**Mannerheimin patsas
Leinolan kalliolla**

Vuoden 1918 vapaussotureita edustavan Tampereen seudun Rintamamiesyhdistyksen aloitteesta Wäinö Aaltonen ja Evert Porila tekivät luonnokset Mannerheimin patsasta varten. Kuvanveistäjä Porilalta työ tilattiin ja hän sai patsaan valmiiksi vuonna 1939. Kaupunginvaltuusto luovutti patsaalle paikan Koskipuistosta Verkatehtaan edustalta, jonne patsaan jalusta ehdittiin asettaa. Jalusta oli tehty Kurun mustasta graniitista ja siinä oli korkokuvina jääkäri ja suojeluskuntalainen. Sotien vuoksi patsaan pystyttäminen viivästy i eikä sen pystyttämiseksi ryhdytty enää toimiin marsalkka Mannerheimin pyynnöstä hänen eläessään.

Mannerheimin kuoltua kaupunginvaltuusto päätti, ettei patsasta pystytetä Koskipuistoon, koska Mannerheim on esitetty vuoden 1918 aikaisessa sotilasasussa. Neutraalimmin esitettynä eli Suomen marsalkkana, kahden myöhemmän sodan johtajana, Mannerheimin patsas olisi todennäköisesti pystytetty Tampereen keskusta.

Patsas pystytettiin lopulta vuonna 1956 Mannerheimin kalliolle Vehmaisiin, josta Mannerheimin tiedetään seuranneen Tampereen taisteluista vuonna 1918. Talonomistaja Kustaa Kauppila lahjoitti Vapaussoturien Huoltosäätiölle tarkoitukseen 0,5 ha maata.

Patsaalle hankittiin uusi punagraniittinen jalusta. Vapaussoturien Huoltosäätiö lahjoitti patsaan kaupungille vuonna 1996. Veistoksen sijoituspaikasta on käyty keskustelua vuosikautia, sitä on ehdotettu pystytettäväksi mm. Keskustorille. Mielestäni nykyinen paikka on hyvä, koska se liittyy luontevasti sodan tapahtumiin. Aikanaan kallioilta on ollut avarat näkymät Tampereen itälaidalle yli Takahuhdin peltojen ja vainioiden. Nykyisin rakennukset ja erityisesti kasvanut puusto rajoittavat näkymää. Kuitenkin patsaan eteen raivatusta aukosta näkee ainakin radan viereen kohonneen Tornihotellin huipun.

Messukylä

Seuraava muistomerkki länteen päin mennessä on Messukylän hautausmaalla oleva punaisten

Kansalaissodan punaisten vainajien muistomerkki Kalevan- kankaan hautausmalla

Lähde wikipedia.org

muistomerkki. Messukylän hautausmaan muistomerkki on punagraniittinen, kivijalustalla seisova noin 2 metrin korkuinen paasi. Patsas on kuvattu samalla työn sankari -idealla - "pitkät housut ja paljas rintakehä" -mallilla kuin saman suunnittelijan Kalevankankaan monumentti. Patsaan valmisti Viljo Savikurki. Jalustassa esiintyy vuosiluku 1918 sekä teksti: "Patsaan pystytti v 1945 Messukylän työväenjärjestöt"; patsaassa: "Ootko outo vaiko veli siitä tietoa ei mulla kuolon hetket kamppaeli avuksi en voinut tulla" sekä: "Tässä lepää 124 sisällissodan uhriksi joutunutta työläistä". Muistomerkkin on suunnitellut Jussi Hietanen.

Pirkanmaan maakuntamuseo on löytänyt Messukylän vanhan kirkon kiviainan kyljessä sijaitsevasta lainaviljastosta 1918 sodan jälkeä. Perinnerakennusmestarin arvion mukaan erikoiset jäljet olisivat voineet syntyä tykillä ammutun srappnellin ammuksista. Arvio sai vahvistuksen, kun lattias-
assa olevasta jäljestä löytyi lyijystä valmistettu pyöreä kuula – mitä ilmeisimmin srappnellin hauli. Tarkkaan katsoessa myös makasiinin

ulkolaudoituksessa ja pellitettyssä oves-
sa näkyy luotien tai haulien jättämiä reikiä. Messukylässä käytiin keväällä 1918 ankaria taisteluja. Makasiiniin osuneet ampujat ovat todennäköisesti olleet Tampere-
tta idästä lähestyneitä valkoisia. Punaisten kerrotaan pitkään pitäneet hallussaan juuri Messukylän vanhan kirkon ympäristöä.

Kalevankangas

Seuraava muistomerkki idästä päin tullessa on Kalevankankaan hautausmaalla 1918 vakaumuksen-
sa puolesta sortuneiden työläisten muistolle/Punaisten hautamuistomerkki. Sysäyksenä pitkään suunnitellulle hautamuistomerkille toimi Mannerheimin antama käsky, jolla määrättiin kaatuneiden muistopäivän viettämisestä. Sen mukaan juhlapäivä oli omistettava sekä juuri päättyneen sodan sankareille, että vuonna 1918 rintaman kummallakin puolella henkensä antaneille. Tampereen työväenjärjestöjen keskuudesta muodostettiin syksyllä 1940 toimikunta, joka tilasi muistomerkkiluonnoksen Kalevankankaan toverihaudalle tamperelaiselta kuvanveistäjäältä Jussi Hietaselta. Teoksen pystyt-

tivät keväällä 1941 Tampereen työväenjärjestöt Tampereen kaupungin avustamana. Muistomerkki luovutettiin kaupungin hallintaan ja hoidettavaksi.

Muistomerkki kuvaa pyramidimaisesti kohoavaa henkilöryhmää, jonka keskushahmona on kolmiulotteisena kuvattu nainen seuraan alastomaksi lapsi. Molemmilla puolilla naista sijoittuvat symmetrisesti reliefeinä toteutetut miesryhmät, yhteensä kuusi henkilöä. Toisella puolella on kuvattuna soihtu toisella puolella lippu.

Vähän matkaa länteen päin punaisten muistomerkistä löytyy Valkoisten hautamuistomerkki. Kalevankankaan sankarihautaan oli haudattu ensimmäiset valkoiset vainajat jo helmikuussa 1918. Kilpailun sankarihautapatsaasta julisti joulukuussa 1918 viimeinen varallisuuteen pohjautuva kaupunginvaltuusto. Seurakunta otti sankarihauta-alueen hallintaansa ja hoitoonsa vuonna 1920.

Ensimmäisen kilpailun tulokset eivät tyydyttäneet muistomerkkilautakuntaa, joten se julisti uuden kilpailun. Sen tuloksena hautamuistomerkki tilattiin kuvanveistäjä Evert Porilalta.

Graniittiveistos esittää haavoittunutta viestinveijää polvillaan. Jalustassa on teksti: "Viestin toit sä maasi ja heimosi vapaudesta henkesi hinnalla". Heimo-sana viittaa neljään Virossa ja yhteen Aunuk-
sessa kaatuneeseen tamperelaiseen sotilaaseen. Vainajien nimet on uurrettu kappelin ulkoseinän kolmeen kivitauluun. Muistomerkki paljastettiin 3.4.1921.

Hautausmaan kappelin lähistöltä löytyy myös pääsiäisen 1918 taisteluiden jälkeä vanhoista hautakivistä. Luotien iskemiä ja lohkeamia hautakivissä. Hautausmaan ulkopuolella sen läntisen

kulman lähellä on Ruotsalaisen prikaatin muistokivi. Kansalaissodan Tampereen taisteluihin oli valkoisten apuvoimiksi saatu ruotsalainen prikaati (Svenska Brigaden), jonka koko oli 350 miestä. Prikaatin oli värvännyt ruotsalainen Suomen ystävät -yhdistys. Kiivaimmat taistelut käytiin kiirastorstaina 28.3.1918 Kalevankankaan maastossa, jossa toinen jääkärirykmentti hyökkäsi ruotsalaisen prikaatin avustamana. Prikaati menetti Suomessa kuolleina 38 sotilasta, joista 19 kuoli 28.3.1918 Kalevankankaalla. Kaatuneiden ruotsalaisten muistomerkki paljastettiin 30.11.1918. Ruotsalaisen kuvanveistäjän Å. O. Wibomin suunnittelemaan kivipaateen kiinnitettiin kuvanveistäjä Gunnar Finnen suunnittelema pronssikilpi, jonka kuva-aiheina ovat kolme kruunua ja kuusen oksa.

Rautatieasema

Seuraava muistomerkki on rehtori Eino Lähteenmäen reliefi Tampereen asemahallin seinällä. Muistomerkki paljastettiin 2008. Muistomerkkiin liittyy jännittävä tarina. Ylipäällikkö C.G.E. Mannerheimin junamatka Helsingistä Vaasaan 18. tammikuuta 1918 olisi voinut katketa hyvinkin ikävästi

ilman Eino Lähteenmäen ripeää toimintaa. Mannerheim matkusti tuolloin turvallisuussyistä väärennetyllä passilla. Hän esiintyi kauppias Malmbergina. Venäläinen sotilaspatriot nousi Tampereella junaan tarkistamaan junan matkustajia. Malmbergin hyvä venäjän kielen taito sai venäläiset sotilaat epäilevälle kannalle. Kuka tuo mies oikein oli? Mannerheim tivasi:” Olen kauppias ja osaan monia kieliä.” Venäläiset eivät uskoneet selitystä. He komensivat Malmbergin lähtemään kanssaan esikuntaan. Väärä passi noihin aikoihin olisi saattanut merkitä hengen menoa. Tilanteen tuli kuitenkin pelastamaan viime hetkellä nuori keskenkasvuinen rautateiden virkamies koppalakki päässä. Hän sai venäläiset vakuuttumaan, että kauppias Malmbergin asiat olivat kunnossa. Mannerheimin selviytyminen oli hiuskarvan varassa. Hänen pelastajansa, se rautateiden virkamies, oli myöhemmin yli 20 vuotta (1934-1956) Klassillisen lyseon rehtorina toiminut Eino Lähteenmäki. Urotyö tuli julki Mannerheimin muistelmissa vuonna 1951.

Rautatieaseman seutu liittyy muutenkin kansalaissotaan. Rautatien molemmin puolin taisteltiin.

Taisteluiden jälkiä näkyy vieläkin Tullintorin Pakkahuoneen seinässä. Kiistellyn tavara-aseman seinusta ja sen jatkeena olleet peltimakaasiinit olivat monen punaisen vangin teloituspaikka.

Keskustori ja Hämeenpuisto

Keskustori oli mm. kiivaiden taisteluiden näyttämö, koska eräässä vaiheessa vastapuolet olivat linnoittautuneina torin vastakaisilla puolin Tampereen teatterissa ja Raatihuoneella. Joitakin ammusten jälkiä näkyy edelleen molempien rakennusten kivijaloissa. Heti sodan jälkeen ammusten iskemiä oli paljon näiden rakennusten rapatuissa seinissä, mutta ne on korjattu piiloon jo aikoja sitten.

Hämeenkadun ja Hämeenpuiston risteyksessä kohoaa Tampereen edelleen kiistelyä aiheuttava muistomerkki eli Vapauden patsas. Tampereen valtauksen muistomerkkikilpailun uusintakilpailun voittivat kuvanveistäjä Viktor Jansson ja arkkitehti Wäinö Palmqvist luonnoksellaan Victor. Teos kuvaa korkean graniittijalustan päällä seisovaa alastonta nuorta miestä. Oikeaan käteensä on kuvattu koholla oleva miekka, vasen käsi puristuu nyrkkiin nuorukaisen katseen suuntautuessa oikealle. Teos tuo mieleen kreikkalaisia urheilijoita esittävät veistokset. Tampereen vapaudenpatsaan mallina on ollut teologian opiskelija Elias Simojoki, joka oli osallistunut vuonna 1918 kansalaissotaan valkoisten puolella.

Kaupunginvaltuusto julisti kilpailun sankarihautapatsaasta joulukuussa 1918. Kysessä oli viimeinen valtuusto, jonka jäsenet oli valittu varallisuuden perusteella. Seuraavan vuoden alussa uusi kunnallislaki, joka perustui yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen, nosti vasemmiston kaupunginvaltuuston enemmistöksi. Vasemmisto yritti

Mannerheimin patsas
Tampereen Vehmaisissa

Lähde tampere.fi

keskeyttää patsashankkeen ja asia vietiin kahdesti Korkeimpaan Hallinto-oikeuteen asti. Vasemmistovaltuutetut pitivät muistomerkkiä sorron ja laittomuuden symbolina. Oikeisto puolestaan näki veistoksen muistomerkkinä isänmaan vapauttamisesta venäläisten ikeestä. Lopulta teos sai jäädä paikalleen Korkeimman Hallinto-oikeuden siunauksella vuonna 1923. Vastaavalla idealla toteutettuja vapauden patsaita löytyy Suomesta monelta paikkakunnalta, mutta Tampereen patsas on ainoa, jossa alastoman nuoren miehen kädessä on pystyyn nostettu miekka. Tämä sotaisaksi koettu ele on ollut kiistojen pääaiheuttaja.

Pienen matkan päässä Hämeenpuistosta Yhteiskoulun Hallituskadun puoleisessa tiiliseinässä on edelleen runsaasti kansalaissodan ammusten jättämiä jälkiä.

Pispala ja Epilänharju

Viimeiset taistelut käytiin Tampereen keskustan länsipuolella Epilänharjulla ja Pispalassa. Pispalanharjun korkeimmalla kohdal-

la Vesisäiliönmäellä on Punakaartilaismuistomerkki vuodelta 1982. Muistomerkki on kivilajustalla seisova alaosaan pyöristetty kivipaasi. Jalustaosaan on kaiverrettu seuraava teksti: "Täällä Pispalan harjulla työväen joukot Tampereella viimeksi seisovat ase kädessä asiaansa puolustaen vuonna 1918." Pispalassa käytiin Tampereen viimeiset taistelut kansalaissodassa punaisten ja valkoisten välillä. Muistomerkkin on suunnitellut Merja Vainio.

Läntisin ja merkkillisin muistomerkki löytyy Epilänharjulta. Sen tekijää ja tekemisen ajankohtaa ei tiedetä. Harjun päällä Tohlopin puoleisessa hongikossa polun varrella ison kiven tasaisessa pinnassa kirjoitettu vuosiluku 1918 ja sen alla toistakymmentä nimeä. Nimeytyt henkilöt ovat kansalaissodan uhreja ja pääosin tamperelaisia, ylöjärveläisiä tai pirkkalalaisia ja menehtyneet Epilän taisteluissa tai teloitettu taistelujen jälkeen. Yksi nimistä on A.P. (Antti Penjami) Mäkikylä, virkatalojen tarkastaja, Ylöjärvi, murhattu 8.4.1918. Mäkikylä poikkeaa sosiaaliselta

asemaltaan ja kuolinpäiväykseltään muista, mutta hänet teloitettiin ilmeisesti "punaisten sympatiseerajana". Hän olkoon myös esimerkki niistä monista taisteluihin osallistumattomista, jotka sodan aikana tai sen jälkeen surmattiin.

Lähteitä:

Niemelä Jari: Tampereen patsaat ja muistolaatat. Tampere-Seura. 2002. 178s.

Työväenmuseo Werstas. <http://www.tyovaenliike.fi/punaisten-muistomerkit/>

Julkiset veistokset ja monumentit. <https://www.tampere.fi/ekstrat/taidemuseo/patsaat/>

Haapala Pertti & Hoppu Tuomas. Sisällissodan pikkujättiläinen. WSOY 2009.

Malmi Timo & Ari Järvelä: Tampere tulella 1918. Atena 2012. 251s.

Vasemmalla Ruotsalaisen prikaatin muistokivi Kalevankankaan hautausmaalla, kuva Jorma Lappalainen

Oikealla Vapauden Patsas Tampereen Hämeenpuistossa, lähde wikipedia.org

Y-DNA-tulosten yhdistäminen tutkittuun sukupuuhun

Aarno Raittila

Geneettinen sukututkimus avaa uusia näkökulmia ihmiskunnan historiaan ja keinoon täydentää perinteistä sukututkimusta. Voimme todentaa kaukaisia sukuyhteyksiä ja löytää myös tähän saakka tuntemattomia sukujen välisiä yhteyksiä.

Lisäksi geneettinen sukututkimus antaa arkeologian, antropologian ja kielentutkimuksen avulla meille uutta tietoa ajalta, jolta ei löydy kirjallisia lähteitä. Saamme mm. mielikuvan esivanhempiemme muuttoreiteistä ihmisen alkukodista Afrikasta nykyisille asuinsijoilleen ja tietoa siitä, miten luonnonilmiöt ovat vaikuttaneet elämisen edellytyksiin.

Lisätietoa DNA-tutkimuksella

Mäntän sukuseuran hallituksen mielenkiinto DNA-tutkimusta kohtaan heräsi syksyllä 2011, kun pohdimme perinteisen sukututkimuksen oikeellisuutta ja mahdollisia virheitä. Toivoimme myös saavamme uutta tietoa suvun aikaisemmista vaiheista ja löytää sukuyhteyksiä toisiin sukuihin.

Mieslinjaisen tutkimuksen oikeellisuuden varmistamiseksi piti löytää vähintään kolme nykyisin elävää testihenkilöä, joille löytyy yhteinen, mahdollisimman varhainen esi-isä tutkitussa sukupuussamme. Sukuseuramme päätti rahoittaa tarvittavat Y-DNA-testit. Ryhdyin koordinaattoriksi ja lupasin perehtyä tutkimuksen tulkin-taan ja jatkoselvityksiin.

Esi-isät Keuruun erämailla

Suvun esi-isät asuttivat 1500-luvun jälkipuoliskolla ensimmäisten joukossa Keuruun erämaita ja antoivat myöhemmin nimen nykyiselle Mäntän kaupungille. Mäntän suku haarautui 1600-luvulla lukuisiin sukuhaaroihin erityisesti Keuruun, Ruoveden, Kuoreveden ja Längelmäen seuduille. Alueesta on käytetty myös eräaikaista nimeä "Pirkkalanpohja".

Sukuseuramme hallussa on jatkuvasti täydentyvä ja nyt jo hyvin kattava sukutietokanta, joka käsittää yli 30.000 henkilötietoa Mäntän talosta polveutuvista ja siihen avioliittojen kautta liittyvistä sukuhaaroista. Testiin halukkaita ja sopivia mieslinjoja ilmaantui nopeasti kaikkiaan seitsemästä sukuhaarasta. Kattavan tuloksen

saamiseksi päätimme toteuttaa testin kaikkien osalta.

Yksi mielenkiintoisimpia tämän tutkimuksen osa-alueita oli yhdistää DNA-testin tulokset ja perinteisin menetelmin kerätty sukutieto sekä rakentaa näistä ajallisesti oikein haarautuva sukupuuh.

Suurin "riski" testiin osallistumisesta oli mahdollisuus, että jonkun sukuhaaran tulokset yllättävät ja poikkeavat merkittävästi muista testituloksista ja todetaan perinteisen sukututkimuksen tulkinnoissa tehdyn vääriä sukujuontoja. Tosin Vanhan Ruoveden talojen väliset sukuyhteydet ovat tämän runsaan kymmenen sukupolven aikana moninkertaisia ja sukuyhteys yleensä löytyy, vaikka mieslinjaisesti se puuttuisikin.

Tuomas Tuomaanpoika Mäntän (n. 1590 - 1661) DNA-testatut sukuhaarat

- * **Markku Tuomaanpoika Mänttä (1625-) > Mänttä (2.polvi)**
 - * **Juho Markunpoika Mänttä (1652-)**
 - * **Matti Juhonpoika Mänttä (1693-)**
 - * **Markku Matinpoika Mänttä (1746-)**
 - * **Aapo Markunpoika Kivimäki (1781-)**
 - * Matti Aaponpoika Kivimäki (1809-) (7.polvi)
 - * Heikki Aaponpoika Korpela (1826-) (7.polvi)
 - * Tuomas Matinpoika Eerola (1747-) (5.polvi)
 - * Tuomas Juhonpoika Hokkanen (1683-) (4.polvi)
 - * Simo Juhonpoika Vilppula (1696-) (4.polvi)
- * **Matti Tuomaanpoika Kangasjärvi (1635-)**
 - * **Yrjö Matinpoika Kangasjärvi (1658-)**
 - * **Elias Yrjönpoika Salo (1701-)**
 - * Antti Eliaanpoika Sund (1748-) (5. polvi)
- * Juho Tuomaanpoika Makkonen (1640-) (2. polvi)

Yllä kuva 1. Tutkimukseen osallistuneet Tuomas Tuomaanpojan sukuhaarat

Alla kuva 2. Leikekuva 67 markkerin yhteenvedosta

FTDNA Kit #	Most Distant Paternal Ancestor	393	390	19	391	385a	385b	426	388	439	389-1	392	389-2	458	459
N72!	Henric Jöransson Tuhola,1628, Apajapohja,Kangasala	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	16	9-9
191!	Mårten Mårtenss. Hähmä ~1685-1736,† Rosastorp, Sw	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
226!	Matti Eskonp ULVILA 1577-1591 Tiistenjoki,Lapua	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mänttä, b.ab. 1530	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	14	24	14	10	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	14	24	14	10	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
234!	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	14	23	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
N61!	Johan Capriol s.1750, Sääksmäki, Finland	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
164!	Lars Matsson Porkka (?),1630 -70,Vitsand,Torsby,S	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	16	9-9
207!	Gustaf Pajunen, 1848-1902, Kangasala, Finland	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	16	9-9
131!	Simon Jacobss. Tarkkala, 1680-1768, Längelmäki, FIN	14	24	14	11	11	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
131!	Matts Henriksson 1670-1736, Halikko, Finland	14	23	14	11	10	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
N43!	Mattz Henricsson 1670-1736 Halikko	14	23	14	11	10	13	11	12	10	13	14	29	17	9-9
N51!	Matti Niilonpoika,1640,Orimattila	14	23	14	11	11	13	11	12	10	14	14	29	17	9-9

Toteutus

Seitsemälle valitulle testihenkilölle löytyi tietokannastamme varhaisin yhteinen esi-isä Tuomas Tuomaanpoika Mänttä (n. 1590 - 1661), Keuruun Mäntän talon kolmas isäntä vv. 1637-1661. Hänen pojistaan Matti tunnetaan Kangasjärven ja Juho vastaavasti Makkosen sukuhaaran kantaisänä. Muut sukuhaarat irtosivat Mäntän kantatalosta myöhemmin vasta muutamaa sukupolvea myöhemmin (kuva 1.)

Tulokset saatiin keväällä 2012 ja liitettiin mukaan Suomi DNA-projektin seurantaan, joka sijoitti ne muiden testitulosten joukkoon.

Kuvakaappaus alla vuodelta 2013 näyttää miten Mäntän seitsemän testitulosta sijoittuivat omaksi ryhmäkseen tuhansien testattujen joukossa. Kuvan 2. otsikkorivillä on markkerin tunnus ja sarakkeissa näkyy tässä leikkeessä vain 15 ensimmäistä markkeria 67 testatusta. Lukuarvossa näkyy poikkeavalla värillä korostettuna mutaatiot, jotka ovat tapahtuneet 1600-luvun alun jälkeen ko. sukuhaaroissa.

DNA-testi vahvisti samalla kiistattomasti, että kaikki tutkitavat sukuhaarat ovat saman, 1600-luvun alussa eläneen Keurukosken Mäntän talon isännän Tuomas Tuomaanpojan (k. 1661) jälkeläisiä.

Family Tree DNA:n sivuilta on jatkuvasti päivittyvä raportointi lähimmistä osumista eli niistä, jotka lähimmin vastaavat testatun henkilön tulosta. Mutaatioiden määrä näkyy kyseiseen henkilöön geneettisenä etäisyytenä. (GD).

Seuraavassa kuvassa (Kuva 3) Mäntän testitulokset näkyvät yhtenäisenä ryhmänä, mutta joukkoon mahtuu myös muutamia muita osumia. Näistä ainakin raukuunan pojalla Johan Tuomaanpoika Capriol'illa Sääksmäen Roukosta voisi olla löydettävissä oleva yhteys Mäntsän taloon Sääksmäen Uskelassa. Märten Persson liittyy Värmlannin metsäsuomalaisiin, mahdollisesti 1580-luvulla alka-

67 MARKERS - 56 - MATCHES						Page: 1 2 3 of
Genetic Distance ↑	Name	Earliest Known Ancestor	Y-DNA Haplogroup	Terminal SNP	Match Date	
0	Hokkanen Y-DNA67	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	N-M178		7/31/2012	
1	Eerola Y-DNA67	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	N-M178		7/31/2012	
1	Korpela Y-DNA67	Tuomas Niilopoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	N-M178		7/31/2012	
1	Kivimäki Y-DNA67	Tuomas Niilopoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	N-M178		7/31/2012	
2	Salmia Y-DNA111	Herman Hermanninpoika Kivelä 1877, 1923	N-M231		12/20/2016	
2	Makkonen Y-DNA67	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Sääksmäki T	N-M178		8/15/2012	
2	Tumelius Y-DNA111	Johan Capriol s.1750, Sääksmäki, Finland	N-M232		7/31/2012	
3	Ingvar Asp Y-DNA67 FF	Märten Persson, d.1696, Brattfors	N-BY6003	BY6003	1/3/2015	
3	Kangasjärvi Y-DNA67	Tuomas Niilonpoika Mäntsä b. ab. 1530, Tyrvöntö	N-M178		7/31/2012	
3	Rintala Y-DNA67	Heikki Mynt, Hakola s. n. 1720 k. Lapua	N-M178		7/31/2012	
4	Alho Y-DNA67	Mikko Antinpoika Vähä-Littu, b. 1698 d. 18.8.1778	N-M231		7/25/2017	
4	Stein Carlsen 	Name, years, place, county? Country?	N-M231		9/11/2016	

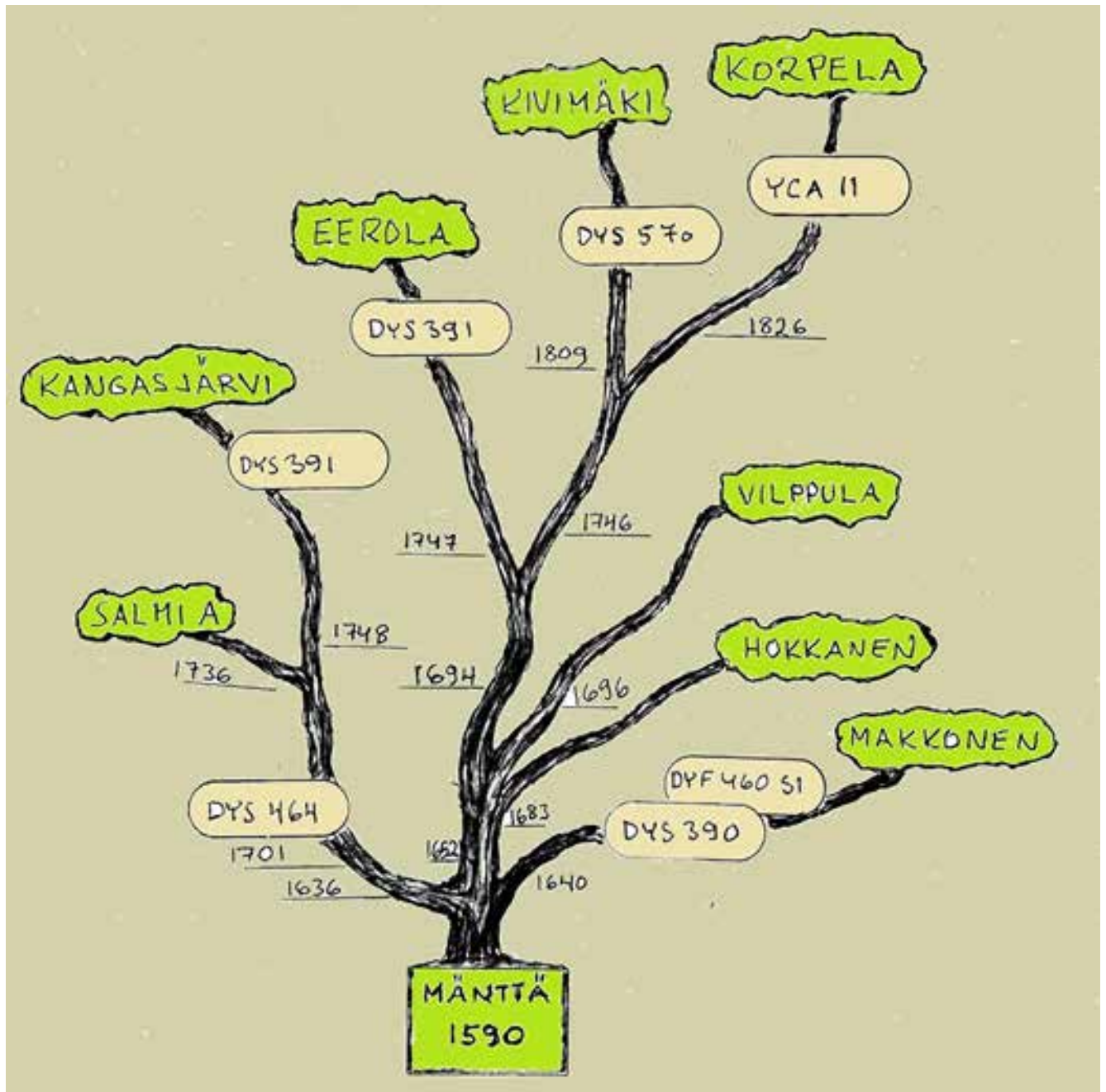
Yllä Kuva 3. Lähimmät osumat (GD etäisyys) kirjoittajan testitulokseen

neeseen muuttoliikkeeseen, mutta näistä vaiheista ei ole tutkittua tietoa.

Kuvan 3 ensimmäinen sarake (Genetic Distance) ilmoittaa testatuissa 67 markkerissa syntyneiden

mutaatioiden lukumäärän eli geneettisen etäisyyden ko. testattuun henkilöön, tässä tapauksessa tämän tekstin kirjoittajaan. Mutaatioiden esiintymistiheys vaihtelee ja on sattumanvaraista, joten mutaatioiden tarkkaa aikaetäisyyttä ja

tapahtumajärjestystä ilman tutkittua sukupuuta on erittäin vaikea määrittellä.

Yllä Kuva 4. Mäntän STR-haplotyyppisukupuu, piirros Aarno Raittila

Uusi löytö 2017 liitettävissä tutkimukseen

Suomi DNA-projektin myötä tähän lähimpien osumien joukkoon (kuva 3.) ilmestyi keväällä 2017 uusi testitulos, jonka varhaisin tunnettu esi-isä Hermann Kivelä (s. 1877) löytyy myös Mäntän sukutietokannasta kuuluen Kangasjärven sukuhaaraan. Näin myös tämä jälkipolvihaara voitiin liittää uutena oksana Mäntän DNA-sukupuuhun (kuva 4).

Geneettisen sukupuun rakentaminen

Yhdenmukaisen ja suhteellisen suuren testiaineistomme johdosta Mäntän mieslinjassa on ollut suhteellisen helppoa rekonstruoida testihenkilöiden yhteiselle esi-isälle eli Tuomas Tuomaanpoika Mäntälle ns. perustajahaplotyyppi (FHT) 67 markkerille. Se tapahtuu vertaamalla jokaisen markkerin kohdalla testihenkilöiden lukuarvoja toisiinsa ja valitsemalla niistä vallitsevin arvo

(kuva 2.). Tämän jälkeen verrataan kunkin testihenkilön arvoja em. rekonstruoituun yhteisen esi-isän perustajahaplotyyppiin, jolloin saadaan esiin erottavat markkerit ja henkilön todellinen geneettinen etäisyys (TGD) yhteiseen esi-isään. Sen avulla on ollut mahdollista ajoittaa ja määrittää mutaatioiden järjestys ja sijoittaa ne geneettiseen sukupuuhun. (lähde Jaakko Häkkinen: <http://www.elisanet.fi/alkupera/N1c1tree.pdf>)

Mutaatiot sijaitsevat kuvan 4 sukupuun oksanhaaroissa sen mukaan, milloin aikaisintaan mutaatio on voinut tapahtua toisin sanoen kyseinen mutaatio on yhteinen kaikille haaran oksistossa oleville mieslinjoille. Uudet löydöt voivat luoda uusia haaroja puuhun ja täsmentää ko. mutaation ajoitusta siirtämällä sitä lähemmäksi nykyä. Esimerkkinä tästä aiemmin mainittu Hermann Kivelä, josta syntyi oksistoon Salmian sukuhaara.

Epilogi

Tämä projekti on täyttänyt jo tähän mennessä hyvinkin sille asetetut tavoitteet. Sukututkijoidemme tekemä työ sukujuuriemme etsimisessä on saanut parhaan mahdollisen vahvistuksen ainakin näiden tutkittujen mieslinjojen osalta. Sen lisäksi olemme löytäneet uusia kohteita, joista voi löytyä mielenkiintoisia yhteyksiä sukujen välille.

Olemme löytäneet heimoidentiteettimme perimältään vanhakantaisena hämäläisheimona, jonka mieslinja on vaeltanut Suomeen Baltian kautta ja noussut länsirannikon jokireittejä pitkin sisämaahan. Mielenkiinto ihmiskunnan historiaan ja ymmärrys siihen merkittävästi vaikuttaneista luonnonilmiöistä on avautunut uudella tavalla. Uutta tietoa saadaan lähes päivittäin, joten kiireisenä pitää.

Myönteisten tulosten perusteella suosittelen perinteisen sukututkimuksen ja geneettisen sukututkimuksen tietojen yhdistämistä.

Geneettistä sukututkimuskoulutusta

Geneettisen sukututkimuksen koulutuspäivä Tampereella 20.1.2018 klo 9-16, opettajana Riikka Piironen, katso tarkemmat tiedot www.genealogia.fi/geneettinen, ilmoittautuminen viimeistään 11.1.2018 mennessä

Testitulosten tulkitseminen geneettisessä sukututkimuksessa, Tampereella 24.3.2018 klo 9-16, opettajana Riikka Piironen, katso tarkemmat tiedot www.genealogia.fi/geneettinen, ilmoittautuminen viimeistään 15.3.2018 mennessä

Geneettisen sukututkimuksen alkeet 13.2. ja 15.2.2018 klo 17-20 pääkirjasto Metso, opettajana Riikka Piironen, katso lisätiedot ja ilmoittautuminen, <https://www.tampere.fi/tyovaenopisto/kurssit.html>

Geneettinen sukututkimus ja tulosten tulkinta 17.4. ja 19.4.2018 klo 17-20 pääkirjasto Metso, opettajana Riikka Piironen, katso lisätiedot ja ilmoittautuminen, <https://www.tampere.fi/tyovaenopisto/kurssit.html>

Kevätretki Raumalle

19.5.2018

Rauman giält, vanhoja taloja, pitsihuviloita, mutta myös nykyaikaa.

Seuran kevätretki tehdään Raumalle lauantaina 19.5.2018. Lähtö klo 8.00 Tampereen Keskustorilta Vanhan kirkon edestä minne myös paluu noin klo 19. Menomatalla Huittisissa poiketaan Wanhalla Paloasemalla aamukahveilla.

Ensimmäinen kohde Raumalla on Lönnströmin museo, jossa on säilytetty raumalaisen tehtailijaparikunta Teresia ja Rafael Lönnströmin kodin sisustus taidekokoelmineen. Tutustumme museoon oppaan johdolla.

Museolta ajelemme ruokailuun Villa-Tallboon, jossa meille on tarjolla runsas Saaristolaispöytä. Ruokailun jälkeen annamme ruuan laskeutua ja tutustumme kiertojelulla oppaan johdolla Raumaan.

Loppuajan (noin tunti) Raumalla jokainen viettää ”oman maun mukaan”. Voi kävellä vanhassa kaupungissa tai tutustua museoihin (hintaa 3-5 euroa tai museokortti).

Lähtökahvit nautitaan torin laidalla kahvilassa, jossa voi istuskella pidempäänkin, jos kiertely ei houkuta.

Retken hinta

Seuran jäseniltä 65 e (museokortilla 62 e) ja muilta 75 e (museokortilla 72 e). Hintaan sisältyy bussimatkat, Lönnström museo, Rauman kiertojelu + kävelykiertokierros sekä lounas ja kahvit.

Ilmoittautuminen

Ilmoittaudu osoitteessa www.tamsuku.fi/retkelle.html

Ilmoittautuessa kerro

Retkelle tulijoiden nimi/nimet, osoite, puhelinnumero ja sähköpostiosoite, oletko sinä ja mahdollinen seuralaisesi Tampereen seudun sukututkimusseuran jäseniä, ruokarajoitteet ja onko sinulla MUSEOKORTTI. Lasku retkestä lähetetään ennen matkaa kaikille sähköpostilla. Erillinen paperilasku vain pyydettyä.

Kotimaan retkelle ilmoittautumisesta

Ilmoittautuminen retkelle on sitova. Pakollisen esteen sattuessa ilmoittautuminen on heti peruttava ilmoittamalla peruutuksesta tuija.soini@tamsuku.fi tai puhelimitään 050 534 3882. Kotimaahan suuntautuvan retken voi perua viikkoa ennen lähtöä. jos retken peruu tämän jälkeen, seura perii puolet retken hinnasta.

Vasemmalla kuva Lönnströmin kotimuseon sivulta ja alla kuva ruokaravintola Villa Tallbo-ravintoloiden sivulta

Kevätkausi 2018

Tampereen seudun sukututkimusseuran jäsenillat ovat Tampereen pääkirjasto Metson pohjakerroksen saleissa alkaen klo 18. Sitä edeltää seurustelutunti, jolloin voit kysyä ja saada opastusta paikalla olevilta. Tilaisuudet ovat kaikille avoimia ja maksuttomia.

Tiistai 23.1. Lehmus-sali, Timo Peltoniemi: Tarvitsetko apua sukukirjan taitossa ja painatuksessa?

Tiistai 6.2. Lehmus-sali, Vuosikokous. Jorma Lappalainen esittelee Kalle Päätalon sukujuuria.

Tiistai 20.2. Kuusi-sali, FT Antti Malinen kertoo jälleenrakentajien lapsista viime sotien jälkeen.

Tiistai 6.3. Kuusi-sali, Juha Vuorela: Sotapolku, Sotasampo ja Sotasurmat. Kuinka etsiä tietoa internetin tietokannoista.

Tiistai 20.3. Kuusi-sali, FM Katariina Lehto kertoo lääketieteen ja parantamisen historiasta.

Tiistai 3.4. Kuusi-sali, FM Jenni Lares kertoo alkoholikäytöstä Suomessa 1500- ja 1600-luvuilla.

Tiistai 17.4. Kuusi-sali. Uusien ja vanhojen jäsenten tutustumisilta. Tule kertomaan omasta sukututkimuksestasi.

Katso tarkentavat lisätiedot osoitteesta www.tamsuku.fi

Tervetuloa

Suku 2018 -tapahtuma Tampereella 10-11.3.2018

Esitelmät lauantaina 10.3.2018

FT Marko Tikka: Vuoden 1918 sodan valkoisten lähteet.

VTT Tiina Lintunen:
Naiset Suomen sisällissodassa.

FM Pete Pesonen: Vuoden 1918 sisällissota työväen muistitiedossa

FL Antti Liuttanen: Vuoden 1918 sodan valokuvat.

Katso lisätietoja <https://www.genealogia.fi/suku-2018>

Esitelmät sunnuntaina 11.3.2018

FT Jukka Partanen: Vapausoturin elämäkerän rakentaminen.

FT Matti Lackman: Kolme vuoden 1918 kokenutta: Jahvetti Moilanen, Kullervo Manner ja Esko Riekk.

Kansan Arkiston edustaja: Punamuistelmia ja muuta aineistoa Kansan Arkistossa

FT Tuomas Hoppu: Vuoden 1918 sodan punaisten lähteet.

Katso lisätietoja <https://www.genealogia.fi/suku-2018>

Orpana 1/2018

Sisällysluettelo

- 2** Hallitus ja toimihenkilöt **17**
- 3** Puheenjohtajan palsta
- 4** Torpparin pojasta punakenraaliksi
- 9** Rantasen siasarusten traaginen kohtalo
- 12** Vuosikokous 6.2.2018
- 13** Verner Rantasen muistiinpanot 1918 **25**
- 17** Opettajan päiväkirja 1918
- 21** Lahti ja Hennala 1918
- 22** Kolme seikkailijaveljestä
- 25** Vuoden 1918 muistomerkit
- 29** Y-DNA-tietojen yhdistäminen sukupuuhun
- 34** Kevätretki Raumalle lauantaina 19.5.
- 35** Suku 2018 Tampere 10-11.3.2018
- 35** Kevätkauden 2018 tilaisuudet

